

Analiza svjetskih trgovinskih sporazuma i utjecaj na male zemlje

Šantić, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:375029>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-18**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, Trgovina i logistika

Iva Šantić

ANALIZA SVJETSKIH TRGOVINSKIH SPORAZUMA I UTJECAJ
NA MALE ZEMLJE

Diplomski rad

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni diplomski studij, Trgovina i logistika

Iva Šantić

ANALIZA SVJETSKIH TRGOVISNKIH SPORAZUMA I UTJECAJ
NA MALE ZEMLJE

Diplomski rad

Kolegij: Globalizacija i menadžment

JMBAG: 0010209801

e-mail: santiciva1@gmail.com

Mentorica: Izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

Komentorica: Ivana Unukić, mag.oec.

Osijek, 2020.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics in Osijek
Graduate Study/Logistic Management

Iva Šantić

**ANALYSIS OF WORLD TRADE AGREEMENTS AND IMPACT
ON SMALL COUNTRIES**

Final paper

Osijek, 2020.

**IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA**

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Iva Šantić

JMBAG: 0010209801

OIB: 75100272946

e-mail za kontakt: santiciva1@gmail.com

Naziv studija: Sveučilišni diplomski studij, trgovina i logistika

Naslov rada: Analiza svjetskih trgovinskih sporazuma i utjecaja na male zemlje

Mentor/mentorica diplomskog rada: Izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, 18. 09. 2020. godine

Potpis Iva Šantić

ANALIZA SVJETSKIH TRGOVINSKIH SPORAZUMA I UTJECAJ NA MALE ZEMLJE

SAŽETAK

Cilj i svrha ovog pisanog rada je definirati pojmove vezane uz svjetske trgovinske sporazume te njihove potporne institucije. Također, pokušava se analizirati utjecaj tih sporazuma na promatrane zemlje te mogućnost predviđanja budućih gospodarskih kretanja. Teorijskim dijelom definiraju se različiti međunarodni trgovinski sporazumi, objašnjava se koje su ključne institucije i njihova svrha. Istraživanje se provodi korištenjem većeg broja metoda u čemu predvodi komparativna kako bi se dobila slika odnosa uspoređenih zemalja. Rezultati su pokazali kako su stope gospodarskog rasta utjecale na različite indekse te kako je primjena trgovinskih sporazuma pomogla promatranoj zemlji u rastu tijekom promatranog razdoblja. Može se definirati kako rezultati istraživanja ovog rada mogu dati jasniju sliku o stanju unutar promatrane zemlje, ali isto tako istraživanje je manjkavo sa strane socijalno-društvenog područja jer ti elementi nisu uzeti u potpunu komparativnu analizu te pri definiranju općeg stanja i blagostanja u nekoj zemlji BDP podaci te *doing business* analize ne definiraju utjecaj međunarodne trgovine na pojedinca.

Ključne riječi: WTO, trgovinski sporazum, *Doing business*, konkurentnost, međunarodna trgovina, MMF

SUMMARY

The goal and purpose of this written work is to define terms and concepts related to world trade agreements (može íci i international trade agreements) and their supporting institutions. It also attempts to analyze the influence of these agreements on observed countries, and the possibilities of predicting future economic developments. The theoretical part of this written work defines various international trade deals while also explaining key institutions and their purpose. The research is conducted using several methods, with a comparative approach being the main one, in an attempt to get a clear view of how compared countries relate to one another. The results show in what ways economic growth rates influenced various indexes, and how implementation of trade agreements helped the observed country to grow during the observed period. A conclusion can be made that the results of this research can give a clearer picture of observed countries current state. However, the downside of this research is that it lacks a social component. At the same time, those are the elements that were not taken in complete comparative analysis. Also, when defining the general situation and prosperity in a country, GDP data and doing business analyses do not specify the effect of international trade on an individual.

Key words: WTO, trade deals, GDP, Doing business, competitiveness, international trade, IMF

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Metodologija rada	2
3. Povijest svjetskih trgovinskih organizacija	3
3.1. Stvaranje međunarodnog financijskog sustava.....	5
3.2. MMF (Međunarodni monetarni fond)	7
3.5. Svjetska trgovinska organizacija	11
3.6. Osnovna načela svjetske trgovinske organizacije	12
4. Međunarodni trgovački sporazumi.....	13
4.1. GATT	13
4.2. GATS.....	16
4.3. TRIPS.....	16
4.4. CEFTA	17
5. Antidampinški sporazum	18
5.1. Damping i antidampinške mjere	19
6. Izvori konkurentnosti i svjetska trgovina - komparativna analiza.....	23
7. Zaključak	49

1. Uvod

Pojavom prvih udruženja ljudi u povijesti, stvaranjem gradova država, carstava i nezavisnih teritorija pojavljuju se i prvi oblici trgovinskih razmjena. Često se može čuti kako bez pojma trgovine ne bi bilo modernog svijeta kakav se poznaje, infrastrukture, globalizacije i ostalih “sila” koje povezuju svijet u jednu cjelinu. Prve trgovine bile su primarne, oslanjale su se na čistu trampu, zatim se pojavio novac, a nakon toga i vrijednosni papiri sve do sadašnjosti i virtualnog novca kriptovaluti. Pojavili su se lokalni i regionalni uvjeti trgovanja sve do međunarodnih ugovora i organizacija koji i jesu predmet ovog rada. Međunarodne organizacije i agencije koje definiraju pravila igre u trgovanju unaprijedile su svijet te donijele jednaka pravila za sve. Istraživati međunarodnu trgovinu i međunarodne sporazume iznimno je bitno jer više nijedna zemlja svijeta si ne može priuštiti status trgovački izoliranog otoka jer takva politika osiromašuje domaću privredu i odvodi zemlju u propast. Tijekom zadnjih desetljeća objavljeno je mnogo istraživanja koja su srodna istraživanju utjecaja trgovačkih sporazuma na pojedine zemlje, tako izvješća o globalnoj konkurentnosti, *doing business* izvješća ili pak izvješća Svjetske banke daju uvid u to kako neka zemlja koristi benefite svjetske trgovinske organizacije i međunarodnih sporazuma te na kojim poljima može bolje i više. U ovom radu fokus je na utjecaju međunarodnih sporazuma, razvitak i napredak zemlje, a kao referentni sustavi uzet će se nositelji svjetske ekonomije SAD, Europska Unija te Kina. Tri velike zajednice, na tri različita kontinenta, međusobno veoma udaljeni, ali iznimno ekonomski međuovisni. Svrha ovog rada je ustvrditi kako su međunarodni sporazumi bitni za svjetsku ekonomiju te neophodni u funkcioniranju svijeta kakvog danas poznajemo, nadalje istraživačkim dijelom pokušat će se definirati koliko su promatrane zemlje međuovisne te kako su ranija prihvaćanja sporazuma utjecala na raniji razvitak promatranih zemalja. Kina kao promatrana zemlja mnogo kasnije je prihvatila većinu međunarodnih sporazuma te će istraživanje potvrditi kako je zbog toga u prošlim desetljećima kasnila u razvoju za ostalim uspoređenim zemljama. Sporazumi, trgovina, zaštita kroz protekcionizam, BDP i *doing business* samo su neki od elemenata moderne ekonomije koji će biti detaljno analizirani ovim radom.

2. Metodologija rada

Glavni temelj ovog rada jest definiranje glavnih pojmova koji su usko i široko vezani uz Svjetsku trgovinsku organizaciju te kako ona svojim donesenim odredbama utječe na slabije razvijene zemlje. Problem koji se veže uz navedeno jest koje su zemlje svijeta najbolje iskoristile odredbe i pravila koje Svjetska trgovinska organizacija (u nastavku: WTO) nalaže kako bi se izvršila pravedna trgovinska razmjena te kako ona utječe na konkurentnost zemalja, izvoz i uvoz, sposobnost zemlje za omogućavanje što lakšeg snalaženja poslovnih subjekata na tržištu te na kraju bruto domaći proizvod pojedinih država. Predmet istraživanja je analiza vanjskih i unutarnjih čimbenika gospodarstva Kine, Europske Unije i Sjedinjenih Američkih Država kao glavnih lidera svjetske ekonomije. Prikaz njihove dobre prakse fiskalne transparentnosti i konkurentnosti te njihova komparativna analiza. Izvori podataka koji su korišteni u ovom diplomskom radu su službena izvješća i publikacije međunarodno uglednih institucija, stručne knjige sa područja ekonomije kao i znanstveni članci objavljeni od strane stručnjaka. Radna hipoteza od koje se kreće u sam proces istraživanja glasi: Istraživanjem i proučavanjem podataka iz službenih izvješća o globalnoj konkurentnosti, uvozu i izvozu, BDP-u i *doing business reportu* moguće je predvidjeti gospodarsko i trgovinsko stanje zadanih usporednih zemalja u razdoblju od 20 godina. Za odgovor koji će se dobiti za zadani istraživački problem koristit će se različite metode istraživanja. Tako se, primjerice, induktivna metoda koristila u području istraživanja povijesti svjetskih trgovinskih organizacija, metodom analize su se istraživali međunarodni trgovački sporazumi, metodom sinteze, metodom klasifikacije, statističkom metodom i komparativnom metodom su, u konačnici, rađene potrebne analize i interpretacije.

3. Povijest svjetskih trgovinskih organizacija

Ukoliko se želi razjasniti nastanak svjetskih trgovinskih organizacija koje u današnje vrijeme utječu na svjetsku trgovinu, trebalo bi krenuti kronološkim redoslijedom. Kao prvu fazu razvoja naglašava se pojava trgovine kao gospodarske djelatnosti koja se pojavljuje zbog razmjene dobara u kojima čovjek zbog evolucije svojih potreba preživljava. Nadalje, u razvoju svjetske trgovine veliku ulogu ima pojava i razvitak globalizacije, no nastanak svjetskih trgovinskih organizacija kreće u razdoblju nakon 2. Svjetskog rata (1939.- 1945.). O navedenome autori Kurgman i Obstfeld (2009., str. 223) navode da su od sredine 30.-tih pa sve do 1980. godine Sjedinjene Američke Države i ostale napredne zemlje smanjivali carine i ostala trgovinska ograničenja kako bi doprinijeli povećanju međunarodnog povezivanja. Stoga, kako se sve više težilo povezivanju i potpori slobodnije trgovine dolazi do stvaranja novog međunarodnog ekonomskog sustava.

Prema Vizjak (2006.), naglašeno je kako *Bretton Woods* konferencija poznatija kao *Bretton Woodski* sustav je kamen temeljac nastanka svjetskih trgovinskih organizacija. *Bretton Woodski* sustav nastao je 1944. godine kojeg su izgradili delegati iz 44 zemalja na monetarnoj i financijskoj konferenciji Ujedinjenih naroda. Glavni cilj osnivanja *Bretton Woodskog* sustava bio je stvaranje učinkovitog deviznog sustava, sprječavanje konkurentne devalvacije valuta i promicanje međunarodnog gospodarskog rasta. „Međunarodna trgovinska organizacija rezultirala je dogovorima u kojem su sudjelovale 23 zemlje u razdoblju od 1946.-1947. godine o međusobnom smanjivanju carina, ujednačavanju carinskih postupaka te uklanjanju drugih necarinskih prepreka u trgovini“ (Matić, 2004.). Prema Eichengreen (2007.) arhitekti *Bretton Woods* sustava nikada nisu definirali kako sustav treba funkcionirati, ali su dali mnogo sugestija i smjernica. Svaka zemlja je morala imati valutu od svake druge zemlje, jedino Sjedinjene Američke Države su valutu temeljile na zlatu, dok su sve druge zemlje valutu temeljile prema američkom dolaru. Drugom smjernicom određeno je da će države koristiti svoje međunarodne rezerve pri financiranju deficita, a u slučaju viškova države prodaju svoje valute iz fonda. Kako bi se sustav mogao primjenjivati i daljnje razvijati, bilo je potrebno nadograditi ga novim organizacijama. Prema Matić i Lazibat (2001.) prva organizacija morala bi kreirati mehanizme za obnovu i održavanje stabilnih deviznih tečajeva te stvarati uvjete za obnovu konvertibilnosti nacionalnih valuta, a za tu je svrhu osnovan Međunarodni monetarni fond - MMF ili *International Monetary Found - IMF*. Druga organizacija koja pomaže razvijanju ekonomskog sustava je Međunarodna banka za obnovu i razvoj koja je kasnije poznata pod imenom Svjetska

banka. Matić i Lazibat (2001.) navode kako je glavni cilj njezina osnivanja ubrzavanje obnove i promicanje razvitka ratom opustošenih zemalja te osiguravanje dostatnih izvora uporabom jeftinog dugoročnog kapitala. Prema *WB* proteklih 70. godina dogodile su se velike promjene u svjetskoj ekonomiji. Tijekom toga vremena *WB Group* – najveća svjetska razvojna institucija – radila je na tome kako bi pomogla više od sto zemalja u razvoju i tranziciji nudeći kredite, znanje i savjete. *WB* radi s vladama, privatnim sektorom, društvenim organizacijama te regionalnim razvojnim bankama s ciljem da do 2030. godine pomogne 40% najsiromašnije populacije u svim zemljama. Prema *WB* Svjetska banka je kao kooperacija, 189 zemalja koje su predstavljene pred Odborom Guvernera. Guvernere predstavljaju ministri financija i ministri za obnovu i razvoj iz svake zemlje članice. Nadalje, sastaju se na godišnjem sastanku Odbora Guvernera *WB* i *IMF-a*. Prema *IMF* primarna svrha organizacije je osigurati stabilnost međunarodnog monetarnog sustava, sustava razmjene međunarodnog plaćanja koji uključuje države i njihove građane u međusobnim transakcijama. Mandat fonda unaprijeđen je 2012. godine da uključuje sva pitanja makroekonomskog i financijskog sektora koja utječu na globalnu stabilnost. Vodeće svjetske velesile su započele pregovore o osnivanju Međunarodne trgovinske organizacije (engl. *International Trade Organisation- ITO*). Prema Matić (2004.) Međunarodna trgovinska organizacija rezultirala je dogovorima u kojem su sudjelovale 23 zemlje u razdoblju od 1946.-1947. godine o međusobnom smanjivanju carina, ujednačavanju carinskih postupaka te uklanjanju drugih necarinskih prepreka u trgovini.

Međutim, Međunarodna trgovinska organizacija se nikad nije ratificirala, a njezinu zadaću preuzelo je privremeni multilateralni sporazum koji je nazvan Opći sporazum o carinama i trgovini, *General Agreement on Traffis and Trade*, skraćeno *GATT*. Prema Mavroidis (2016.) *GATT* je trebao biti instrument za izbjegavanje diskriminacijskih tretmana tijekom trgovačkih akcija, uspostavljanje komunikacijskih kanala te na kraju doprinositi svjetskom miru. *GATT* je kao sporazum zemljama članicama pružao mogućnost brže i jednostavnije razmjene dobara kojima se regulira politika o cijenama i carinama unutar međunarodne razmjene. Naime, Babić (2008.) ističe kako *GATT* predstavlja skup pravila kojima zemlje potpisnice trebaju voditi svoju vanjskotrgovinsku politiku te kako osim toga *GATT* predstavlja forum za usklađivanje nesuglasica o vanjskotrgovačkoj politici pojedinih zemalja članica. S obzirom na unaprijeđena novih sporova i regulative dolazi do novog multilateralnog ugovora u kojemu *GATT* prepušta svoje vodstvo novonastaloj organizaciji koja se naziva *World Trade Organisation* ili skraćeno *WTO*. Matić i Lazibat (2001., str. 696) nadalje ističu „*GATT-ov* je proces liberalizacije započeo u razdoblju hladnog rata, preživio je proces dekolonizacije i pojavu velikog broja novih

neovisnih zemalja, prilagodio se stvaranju Europske unije i drugih asocijacija, izrastanju novih trgovačkih sila i propasti komunizma, da bi završio u vremenu tranzicije i globalizacije, vlastitom transformacijom i prepuštanjem daljeg tijeka procesa liberalizacije svjetske trgovine novostvorenoj organizaciji. Tako je izvorni *GATT*, koji se danas naziva *GATT 1947*, pravno, prestao postojati, ali su njegova ključna pravila i postignuća, sada uključena u multilateralni sporazum *GATT 1994.*, nastavila živjeti u okviru *WTO*.” Budući da je glavni cilj diplomskog rada razjasniti kako je razvitak svjetskih trgovinskih organizacija utjecao i na sam razvitak svijeta i međunarodne razmjene dobara, usluga i kapitala, potrebno je objasniti sve poduzete mjere u stvaranju razmjene i slobodne trgovine koja omogućuje da se u svakom trenutku iz svih dijelova svijeta trgovinskom slobodom mogu zadovoljiti potrebe i želje ljudi kao kupca, posrednika ili potrošača. Jednu od glavnih uloga igra međunarodni financijski sustav čija je detaljna razrada u nastavku ovog diplomskog rada.

3.1. Stvaranje međunarodnog financijskog sustava

Međunarodni financijski sustav bitna je stavka u gospodarstvu svake zemlje. Razvijenim financijskim sustavom omogućuje se povećanje gospodarske moći te alokacija resursa. Shodno tome financijski sustav možemo definirati kako ističe Dalić (2002.) kao skup institucija, tržišta i propisa koji omogućavaju alokaciju resursa u vremenu i prostoru. Ovaj temeljni cilj financijski sustav ispunjava obavljajući pet osnovnih funkcija: mobiliziranje štednje, alokaciju resursa, korporativnu kontrolu, upravljanje rizikom i olakšavanje razmjene dobara i usluga. Funkcioniranje financijskog sustava omogućavaju financijske institucije od kojih su najvažnije, već ranije spomenute, Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond, Europska banka za obnovu i razvoj i Europska investicijska banka. U daljnjem tekstu biti će prikazana važnost navedenih institucija i njihova uloga.

Svjetska banka osnovana je 1944. godine kao banka za obnovu i razvoj, gdje je glavni razlog osnivanja bio svojim zajmovima pomoći pri obnovi zemalja koje je opustošio 2. Svjetski rat (1939.-1945.). Nedugo nakon postaje poznata kao Svjetska banka. Fokus Svjetske banke preusmjerio se na obnovu i razvoj s naglaskom na infrastrukturu kao što su brane, električne mreže, sustavi za navodnjavanje i ceste. Kako je navedeno na službenim Internet stranicama Svjetske banke, osnivanjem Međunarodne financijske korporacije 1956. godine, institucija je

mogla kreditirati privatne tvrtke i financijske institucije u zemljama u razvoju, a osnivanje međunarodnog udruženja za razvoj 1960. godine stavilo je veći naglasak na najsiromašnije zemlje, iskorjenjivanje siromaštva u svijetu postao je stalni cilj organizacije. Prema službenim stranicama Svjetske banke, danas broji 180 zemalja članica, a rad Svjetske banke usredotočio na borbu protiv siromaštva, podržavanje gospodarskog rasta i osiguravanje kvalitete života ljudi u zemljama u razvoju. Također, podržava širok raspon čimbenika za uspjeh kroz učinkovite institucije, zdrave politike, evaluacije i razmjene znanja.

Kao financijska institucija koja je vrlo bitna u omogućavanju razvoja i napretka borbe protiv gospodarskih kriza, razvoju privatnih i javnih sektora ima Europska banka za obnovu i razvoj. Njezina glavna zadaća je pomoći državama u tranziciji Istočne i Srednje Europe. Prema službenoj stranici Europske banke za obnovu i razvoj, osnovana je 1990. godine, a danas broji 69 članica. Važnost njezina osnutka i djelovanja može se uočiti kroz njezino djelovanje na području Republike koja je postala članicom 1993. godine. Strategije koje su donesene za Republiku Hrvatsku prema dokumentu Europske banke za obnovu i razvoj (2017.) su iznimno poboljšale stanje gospodarstva prema službenim izvješćima. Banka je ubrzala proces ulaganja gdje je 2014. godine uložila 807 milijuna eura u nastojanju da se pomogne oporavak gospodarstva od dugotrajne recesije u zemlji navodi službena stranica Europske banke za obnovu i razvoj. Također, Banka je osigurala dugoročno financiranje domaćih poduzeća iz raznih sektora, podupirala je uključivanje mladih za lakši prelazak iz škole na posao te je istodobno pružila potporu u financiranju za poticanje poduzetništva i jačanje konkurentnosti. Prema navedenim podacima može se zaključiti kako financijska institucija kao što je u ovom slučaju Europska banka za obnovu i razvoj omogućuje slabije razvijenim zemljama da razvijaju svoja gospodarstva kako bi mogli konkurirati na globalnom tržištu dobara i usluga.

Europska investicijska banka je još jedna vrlo bitna institucija koja međunarodni financijski sustav podupire te ga čini snažnim oruđem financijskog sustava u međunarodnom gospodarstvu. Europska investicijska banka u zajedničkom je vlasništvu država članica Europske Unije osnovana 1958. godine, a njezina uloga je poticati zapošljavanje i gospodarski rat, podržati mjere za ublažavanje klimatskih promjena i promicati politike EU-a izvan granica EU-a. Nadalje, Europska investicijska banka podupire izgradnju i poboljšanja infrastrukture kao što su ceste i autoceste, željeznice, komunalne infrastrukture, te financiranje malog i srednjeg poduzetništva. Takvim financiranjem potiče se razvoj zemalja i stvaranje većeg i boljeg standarda života.

Financijski sustav, njegovo funkcioniranje kroz rad financijskih institucija može se usporediti sa životnim ciklusom ljudskih života. Kako je svom ljudskom biću potrebna potpora roditelja kako bi jednog dana postali snažni u uspješni u životu, tako je financijskom sustavu kako bi mogao napredovati potrebno imati potporu kroz navedene financijske institucije koje kroz svoje djelovanje osnažuju, podupiru i grade snažne države koje na taj način svojim radom mogu stvarati slobodniju i snažniju trgovinsku infrastrukturu gospodarstva. Prema suvremenim izvorima *Bretton Woods Project* (2019.) glavne kritike *WB* i *IMF-a* su vezane uz demokraciju, ljudska prava te okoliš. Već se krajem 2. svjetskog rata (1945.) potencira tematika o korištenju navedenih institucija kao utjecaj zapadnog kapitalizma na Sovjetski Savez uz širenje utjecaja SAD-a u Europi. Nadalje još jedna od kritika je disbalans upravljajuće strukture organizacija kao rezultat izbornog pravila u kojem vrijednost udjela glasova ovisi o ekonomskoj snazi države.

3.2. MMF (Međunarodni monetarni fond)

Međunarodni monetarni fond (u daljnjem tekstu MMF) institucija je koja se često može vidjeti u medijima kad se raspravlja o ekonomskim pokazateljima odnosno o potencijalnim krizama koje mogu napraviti velike štete gospodarstvu kako u cjelini tako i pojedinim zemljama. Sustav MMF nastao je na temeljima *Bretton Woods* sporazuma kako bi nivelirao razlike u gospodarskom rastu te spriječio katastrofalne posljedice ne ujednačenosti gospodarskog razvoja. Naravno, svaka zemlja svijeta ovisi o vanjsko trgovinskoj razmjeni, a da bi ona kao takva funkcionirala mora imati stabilne sve dionike te razmjene. Velike ekonomske katastrofe često su se događale kroz povijest, izazivale ratne sukobe, glad i neimaštinu. Ona ekonomska katastrofa između dva svjetska rata je izazvala lančanu reakciju zbog koje se probudila svijest o uspostavi međunarodne stabilnosti u svijetu. Svjetski čelnici odlučili su stabilizirati tečajeve odnosno fiksirati ih prema američkom dolaru zbog toga što su Sjedinjene Američke Države imale mogućnost definirati vrijednost dolara prema unci zlata. MMF kako bi uopće mogao funkcionirati postavio je ciljeve koje je potrebno realizirati te strukturu koju je potrebno poštovati. Osnovni naputak MMF bilo je fiksirati nacionalne tečajeve države prema američkom dolaru, odnosno ograničiti monetarnu ekspanziju država preko središnjih banaka. Ukoliko se takav dogovor ne poštuje MMF je imao pravo ukinuti međunarodne rezerve i time ograničiti

slobodu odlučivanja. Najveći izazov poštivanja odredbi MMF bili su unutarnji problemi i održavanje razine zaposlenosti na prirodnoj kao i samo blagostanje unutar državnih granica. Takva situacija tražila je prilagodbu i fleksibilnost MMF. Shodno tome utvrđene su značajke koje je potrebno slijediti. Prema navedenom sve zemlje sudionice dužne su dati svoj doprinos u zlatu i valuti kako bi se stvorio fond za izvanredne situacije, odnosno fond koji bi bio na raspolaganju zemljama kad je to potrebno. Druga izmjena vezana je uz mogućnost izmjene pariteta valute u odnosu na dolar. Iako devalvacije koje bi provela središnja banka ne smiju biti česte te moraju unaprijed biti dogovorene kako bi se postigla fundamentalna ravnoteža.

Prema Babić (2008.) u većini zemalja svijeta prevladava kapitalističko uređenje koje je usmjereno privatnom vlasništvu MMF se morao osvrnuti i na konvertibilnost i ekspanziju privatnih financijskih tokova. Regulirati središnje banke bez usmjeravanja na privatne tokove ne bi dalo dovoljan efekt i sigurnost ekonomije koju su željeli ostvariti. Međunarodna trgovina poslovnih subjekata od iznimne je važnosti za razinu zaposlenosti i blagostanja unutar nacionalnih država. Iznimna važnost pridavala se tome da valute postanu konvertibilne. Zbog konvertibilnosti valute sad je moguće kupovati u drugim državama ili prodavati u bankama kako bi se kupila neka druga valuta. Ukoliko bi se postavke vratile te se ukinula konvertibilnost valute svjetska trgovina ne bi bila ni približna onoj koja je trenutno poznata te bi se vratila na primarnu trgovinu gdje bi bilo potrebno izvršavati trampu odnosno mijenjati neko dobro za drugo željeno dobro. Takav način trgovine u modernom svijetu je nezamisliv jer bi ograničio sve oblike moderne trgovine kao što su supermarketi, trgovački centri ili pak internet trgovina. Trendovi konvertibilnosti valuta krenuli su od razvijenih zapadnih zemalja te ih primjerice SAD i Kanada uvide netom nakon završetka 2. Svjetskog rata (1945.), dok u Europi se uspostavljaju tek desetljeće kasnije. Upravo rano uvođenje konvertibilnosti pri američkom dolaru osigurao je da i danas je dolar najvažnija valuta u svjetskoj trgovini.

Pojavom međunarodne razmjene valuta pojavili su se i prvi elementi trgovine valutama i kapitalom. Deficit i suficit određenih valuta postali su predmet istraživanja i prognoziranja kako bi se ostvarila korist ili pak zaštitili od gubitka. Pozornost se usmjerila na gospodarsko stanje unutar države kako bi se moglo prognozirati što će se događati s valutom. Takva praksa zadržavanja i špekulacije valuta zadržala se i danas pa tako postoje cijele industrije koje će pratiti kretanje aprecijacija i deprecijacija pojedinih središnjih banaka te trgovati s vrijednošću valuta. Primjerice ukoliko netko posjeduje financijski kapital u valuti norveške krune, za vrijeme devalvacije krune ostvario bi gubitak jer bi se vrijednost krune na međunarodnom

tržištu smanjila u odnosu na druge valute za vrijednost promjene tečaja. Kako bi se održao fiksni tečaj norveške krune prema američkom dolaru Norveška banka bi kupovala svoju valutu i za uzvrat prodavati inozemne valute. S druge strane, zemlje koje imaju veliki suficit na svom tekućem računu mogu postati kandidat za revalorizaciju. Pri tome središnja banka je prepuna službene rezerve te ih prodaje kako bi spriječila aprecijaciju. Pri tome važno je paziti na količinu ponude novca kako se ne bi narušila unutarnja ravnoteža ponude novca koja bi dovela do nekontroliranog rasta cijena. Unatoč svim problemima u globalnoj ekonomiji kao i nacionalnim ekonomijama MMF je uspio odoljeti svim izazovima te postati poluga sigurnosti svjetske ekonomije. Kako bi osigurao stabilnost poslovanja i održavanje sustavima MMF je morao osigurati financijska sredstva koja dalje preusmjerava na potrebna mjesta. Prema Babić (2000.) četiri su glavna izvora financijskih sredstava koje koristi MMF, a to su:

- Sredstva upisnih kvota članica
- Posuđivanje vanjskih sredstava
- Pristojbe za korištenje sredstava od strane članica
- Kamate na fondove SDR.

Nastavno na to, a prema Krugmanu (2009.), kao i kod većine organizacija (primjerice EU) članarine su prvotno sredstvo financiranja. Kod MMF članarine najčešće dolaze u domaćoj valuti zemlje članice ili pak se kombinira s drugim valutama te pravima vučenja. Prema Eakins (2005.) međunarodni monetarni fond ovlašten je za izdavanje posebnog tipa novčane emisije tzv. Specijalnih prava vučenja (*Special Drawing Rights - SDR*), to je umjetni novac zasnovan na prosječnoj pet najjačih svjetskih valuta, koji se kao zajam odobrava članicama ravnopravno s ostalim valutama. Vrijednost tih prava iznosi oko 3% svih rezervi Fonda. Uvođenje SPV-a u međunarodne likvidnosti pristupa neovisno o nacionalnim monetarnim politikama. SPV je međunarodna rezervna aktiva, koju je stvorio MMF i koja se dodjeljuje njegovim članicama kao dopuna postojeće rezervne aktive. Nastala je 1970. godine. Nakon reforme međunarodnog monetarnog sustava 1973. godine, kojom je ukinuta konvertibilnost dolara u zlato predviđeno je da se proširi prvobitna uloga SPV-a i da ona postane glavna rezervna aktiva u svjetskom monetarnom sustavu uz istodobno smanjenje uloge zlata i rezervnih valuta.

3.3. Programi MMF-A

Kako bi se osigurala transparentnost i dobra usmjerenost sredstava pomoći MMF bilo je potrebno razviti programe davanja pomoći. Do sada MMF je razvio pedesetak različitih

programa kako bi iskoristivost različitih sredstava se maksimalizirala i spriječila zlouporaba istih. Svi programi popraćeni su velikom dokumentacijom, odredbama i pravilima kako bi se mogla adekvatno pratiti provedba i ocjenjivati napredak odnosno efikasnost istih. Neki od najznačajnijih programa prema Babić (2008.) su:

- sredstva za financiranje tamponskog udjela
- sredstva za financiranje kompenzacija
- produžena sredstva Fonda
- kreditna tranša i *stand-by* sporazumi
- dodatna sredstva financiranja.

Sredstva za financiranje tamponskog udjela pojavljuju se 1969. godine primarno kao olakšica za otplatu zajmova. Dopuna su sporazumima o zajmovima kako bi se umanjili učinci u promjenama cijena izvoza. Članica može kupiti takva sredstva do visine polovine nacionalne kvote. Sredstva za financiranje kompenzacija pojavljuje se 1963. godine. Uvodi se s ciljem osiguranja dodatnih sredstava proizvođačima primarnih proizvoda. Ključan uvjet dobivanja sredstava je ostvareni deficit u bilanci slijedom naglog pada prihoda od izvoza. Pri tome nacionalna država nije mogla utjecati i samostalno popraviti stanje. Dostupan iznos je za razliku od tamponskog udjela iznosio do 100% nacionalne kvote. Prema HNB (2016.) 20-mjesečni *stand-by* aranžman u iznosu od 97 milijuna SPV-a (26,6 posto kvote), koji hrvatske vlasti tretiraju kao aranžman sklopljen kao mjera opreza, je odobren 4. kolovoza 2004. godine (kada je Izvršni odbor MMF-a također zaključio i konzultacije u vezi s člankom IV. Statuta MMF-a). Izvršni odbor MMF-a zaključio je 29. ožujka 2006. drugo preispitivanje te povećao *stand-by* aranžman za 2 milijuna SPV-a i produžio ga za sedam mjeseci do 15. studenoga 2006. Produžena sredstva fonda su programi duljeg roka financiranja i mogu povući do 140% nacionalne kvote. Njihova uporaba je pridružena kritičnim situacijama gdje je ekstremni deficit vezan u određene strukturne faktore i država ne može utjecati na njih. Cilj je pomoću njih osigurati stalan rast gospodarstva. Kreditna tranša i *stand-by* sporazumi su najčešći načini davanja zajmova od strane MMF-a. Zajmovi dolaze u 4 tranše po 25% ukupne nacionalne kvote prema HNB-u. Za takve vrste sporazuma država članica i MMF sklapaju posebne sporazume i uvjete ovisno o mjeri sredstava. Dodatna financijska sredstva mogu se odobriti samo vezano na kreditne tranše *stand-by* sporazuma i sporazuma o produženim sredstvima. Takva sredstva poštuju temeljne odredbe sporazuma te dodatne uvjete koje država članica mora ispuniti kako bi ih realizirala, a to su da rokovi za uravnoteženje bilance budu dulji od godinu dana te da su

potrebna sredstva veća nego dodijeljena u kreditnim tranšama odnosno produženim sredstvima.

3.4. Hrvatska i MMF

Republika Hrvatska u doba osnivanja MMF-a bila je u sastavu SFR Jugoslavije, koja je kao država bila jedan od osnivača MMF-a. Raspadom SFRJ sve proizašle države imale su mogućnost pristupa MMF-u a Jugoslavija kao takva je izbrisana. kako bi Hrvatska pristupila Međunarodnom Monetarnom Fondu bilo je potrebno ispuniti određene uvjete. Ključan uvjet bila je podjela ukupne kvote pri kojoj je Hrvatska dobila nešto više od 28% udjela bivše države (HNB, 2016.). Prema Vizjak (2006.) Pristupom MMF-u i korištenjem uspostavljenih režima djelovanja te svjetske financijske institucije, Hrvatskoj se omogućava pristup svjetskom tržištu kapitala, ali u isto vrijeme MMF posjeduje i instrumente kojim se onemogućava neograničeno zaduživanje na svjetskim izvorima financijskih sredstva. Za dobivanje financijskih sredstava, primjerice za obnovu zemlje ili za daljnji gospodarski razvoj, Hrvatska treba, kao i sve druge članice, pripremiti kvalitetne razvojne programe, koje će svjetske financijske institucije i prihvatiti. Na taj način je Svjetska banke tijekom 2001. godine odobrila Hrvatskoj financijskih sredstava u iznosu od 200 milijuna USD, a Hrvatska vlada trebala je pripremiti i predložiti stručnom organu MMF-a makroekonomski plan razvoja zemlje kako navodi ministarstvo financija RH. MMF će imati veliku ulogu u sprječavanju produljenja krize izazvane Korona virusom. Kako navodi Raiffeisen publikacija (2020.) kretanje svjetskog gospodarstva ide na - 3% za 2020. godinu. Navodi kako se očekuje najveća recesija od doba Velike Depresije.

3.5. Svjetska trgovinska organizacija

Kako i sam naziv organizacije sugerira jasno je naslutiti da se radi o globalnoj organizaciji priznatoj u većini zemalja koja regulira temeljna prava trgovanja. Prema definiciji ministarstva vanjskih i europskih poslova Svjetska trgovinska organizacija (*WTO*) je međunarodna organizacija koja predstavlja institucionalni i pravni okvir multilateralnog trgovinskog sustava u područjima carina i trgovine robama, uslugama i intelektualnom vlasništvu. Osnovana je i službeno je otpočela s radom 1. siječnja 1995. godine. Sam proces stvaranja organizacije nije bio jednostavan i nailazio je na mnogobrojne prepreke i otežavajuće okolnosti te su bile potrebne mnogobrojne runde pregovora kako bi se uspostavila organizacija kakva se prepoznaje danas. Trenutno sjedište organizacije nalazi se u Ženevi te okuplja 164 zemlje članice uz budžet

od 197 milijardi švicarskih franaka (*WTO*, 2020.). Glavni i temeljni cilj svjetske trgovinske organizacije je ukidanje prepreka u međunarodnoj razmjeni uz poštovanje i respektiranje nacionalnih pravila i proizvodnji kako bi se pojedini tržišni subjekti zaštitili od nelojalne konkurencije.

3.6. Osnovna načela svjetske trgovinske organizacije

Svaka organizacija koja uključuje nekoliko članova, posebice organizacije koje uključuju nekoliko stotina članova moraju imati jasna načela funkcioniranja kako bi bile usmjerene na razvoj i ispunjenje svoje misije i vizije. Razvoj načela slobodne trgovine kroz osnovna načela *WTO* ključan su segment u postojanju i dugovječnosti globalne organizacije. “Glavni zadaci *WTO* su osigurati provedbu već sklopljenih i svih budućih multilateralnih sporazuma, organizirati nove trgovinske pregovore o daljoj liberalizaciji nacionalnih tržišta, razmatrati i nadzirati trgovinske politike zemalja članica, osigurati međunarodno sudište za rješavanje trgovinskih sporova i razlika između zemalja članica, surađivati s ostalim organizacijama važnim za globalnu ekonomsku politiku, pomagati i pružati tehničku pomoć zemljama u razvoju i slabije razvijenim zemljama i poštovati i promicati norme za zaštitu ljudskog okoliša. Osnovna načela multilateralnog trgovinskog sustava koji definira i koji promiče Svjetska trgovinska organizacija u osnovi su izvedena iz načela na kojima se zasnivao i *GATT 1947*. To su: (1) Načelo nediskriminacije u trgovini; (2) Načelo transparentnosti i predvidivosti trgovinskih politika i (3) Načelo daljnje liberalizacije i sve lakšeg pristupa tržištima” (Matić, 2001., str. 698). Diskriminacija u trgovini bila je veliki problem pri odnosu razvijenih i nerazvijenih zemalja pri čemu su privredni subjekti nerazvijenih zemalja često bili diskriminirani u tržišnoj utrci. Kako navodi Hoekman (2002.) načelo nediskriminacije ima dvije glavne komponente koje se zasnivaju na dvjema ključnim klauzulama, a to su klauzula najpovlaštenije nacije i klauzula nacionalnog postupanja te su uklopljene u sve multilateralne sporazume iz područja *WTO*. Prema klauzuli najpovlaštenije nacije sve članice odnose se prema drugima kao prema najpovlaštenijoj bez obzira o kojoj članici se radi te isto tako postupati prema proizvodima koje plasiraju na međunarodno tržište. Kada je riječi o načelu nacionalnog postupanja, govori se o kompleksnom načelu koje se suprotstavlja brojnim razmišljanjima needuciranih građana i političara koji ustraju na tome kako se država svojim intervencijama mora suprotstaviti uvoznim proizvodima štoviše zabraniti njihov nastup na domaćem tržištu. Kako navodi Matić (2001.) načelo nacionalnog postupanja zabranjuje diskriminaciju na tržištu u odnosu domaćih i uvoznih proizvoda. Nakon što se naplate uvozne carine roba se mora

tretirati jednako kao i ona domaća bez iznimke. Transparentnost u poslovanju i uspostava transparentnosti temelj su uspješnosti i ravnopravnog tržišnog natjecanja. Kako navodi Matić (2001.) načelo transparentnosti odnosno predvidivosti obvezuje članice da kao jedini instrument zaštite nacionalne privrede koriste carine te da su sve necarinske mjere zabranjene. Mjere moraju biti registrirane unutar *WTO-a* uz mogućnost izmjene po unaprijed definiranim propisima.

4. Međunarodni trgovački sporazumi

Međunarodni trgovački sporazumi koji djeluju u sklopu svjetske trgovinske organizacije multilateralni su sporazumi. Točnije, multilateralni sporazumi su ugovori koji su sklopljeni sa dvije ili više ugovornih strana. Kako je glavni cilj objasniti utjecaj glavnih sporazuma na države potpisnice u daljnjem tekstu biti će riječ o tri glavna multilateralna sporazuma svjetske trgovine. Kao što navodi Lazibat (2001.) multilateralnim sporazumima pripadaju *GATT*, *GATS* i *TRIPS*, a za provođenje svakog od tih sporazuma potrebna su nadležna su posebna Vijeća. To su Vijeće za trgovinu robom, Vijeće za trgovinu uslugama i Vijeće za intelektualno vlasništvo kojima je nadređeno Opće Vijeće *WTO*.

Ipak, rasprava o međunarodnim trgovačkim sporazumima ne može biti potpuna bez spominjanja tzv. *Washingtonskog sporazuma*. Prema Kesner Škreb (2004.) riječ je o skupini tržišno usmjerenih reformi koje su trebale pomoći stagnirajućim državnim gospodarstvima Latinske Amerike u ponovnom privlačenju privatnog kapitala u regiju (iz koje je taj kapital pobjegao zbog krize). Paket reformi naglašavao je makroekonomsku disciplinu (posebno fiskalnu), tržišno gospodarstvo i otvorenost prema svjetskoj ekonomiji (posebno prema slobodnoj trgovini i izravnim stranim ulaganjima) kao osnovama za oživljavanje gospodarstva. John Williamson navodi smjernice koje trebaju poštivati zelje kako bi oživjele gospodarstvo. Prema Harvard University (2003.) smjernice su: fiskalna disciplina, preusmjeravanje javnih rashoda, porezna reforma, liberalizacija kamatnih stopa, konkurentski tečaj, liberalizacija trgovine, liberalizacija inozemnih izravnih investicija, privatizacija, deregulacija i vlasnička prava.

4.1. GATT

Smatra se kako je osnutak *GATT-a* krenuo u razdoblju 2. Svjetskog rata kada se počelo

pregovarati o međusobnom smanjivanju carina, unifikaciji carinskih postupaka i uklanjanju necarinskih prepreka u trgovini tokom postojanja Međunarodne trgovinske organizacije. Kako je postojala mogućnost da se navedene stavke pročaju u javnosti bilo ih je potrebno zaštititi, stoga je nastao privremeni multilateralni sporazum nazvan *General Agreement on Tariffs and Trade* tj. *GATT*. Sporazum je prema Lazibat (2001.) imao tri dijela. Prvi se sastojao od klauzula najpovlaštenije nacije, drugi dio sastojao se od načela u koje su zemlje članice morale ugraditi u svoju vanjskotrgovinsku politiku, dok se treći dio sastojao od problema kao što su članstvo, načini rada i odlučivanja. “*GATT* je usvojen u listopadu 1947. potpisivanjem Protokola o privremenoj primjeni. Tim potpisom osam se najvećih zemalja obvezalo da će ga početi primjenjivati od 1. siječnja 1948., a preostalih 15 zemalja trebalo je to učiniti poslije ratifikacije Sporazuma u nacionalnim parlamentima” (Matić, 2004. str. 32-33).

Nastankom *GATT*-a smatralo se kako će se riješiti problemi diskriminacije slobodne trgovine, te kako će liberalizacija slobodne trgovine uzeti moć u svoje ruke. No unatoč tome, došlo je do problema u zemljama članicama koje su morale poduzeti mjere za rješavanje tadašnjih i budućih problema. Shodno tome, članice *GATT*-a odlučile su se za proces koji je poznatiji pod imenom trgovinska runda. Naime, uvoznim kvotama i smanjivanjem carina dolazi do problema koji nastaje u poslovanju domaćeg sektora. Prema Obstfeld (2009.) nove uvozne kvote bile su zabranjene osim u slučajevima kada je bilo potrebno boriti se s “tržišnim poremećajima” što donosi veliko povećanje uvoza koji prijeti prekidom poslovanja domaćeg sektora, stoga je velika skupina zemalja odlučila pregovarati o smanjenju carina i ostalim mjerama liberalizacije trgovine. Kako se podrška liberalizaciji nije ostvarila, *GATT* je krenuo s rundama pregovora kojima su se počeli rješavati stvoreni problemi. “U tom je cilju organizirano osam, svaki put sve širih i obuhvatnijih, krugova multilateralnih trgovačkih pregovora koji su, uz postojanu, obvezujuću i sve veću multilateralnu liberalizaciju svjetske trgovine, stvorili i klimu i uvjerenja kako će taj trend biti nastavljen i u budućnosti” (Matić, 2004. str. 33). Dakle, održano je osam krugova pregovora od kojih su najvažnija *Dillon*, *Kennedy*, *Tokyo* i *Urugvaj runda*. *Dillon runda* koja je u razdoblju od 1960.-1961. godine rezultirala usvajanjem 45,000 tarifnih koncesija u kojoj su pregovarale 23. države. Također je usvojeno snižavanje carina i prihvaćanje određenih trgovinskih pravila iz nacrta Povelje ITO. Takvim kombiniranim paketom trgovinskih pravila i tarifnih koncesija poprimio je oblik Općeg sporazuma o carini i trgovini navodi Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske. Od velikog je značenja šesta runda pregovora u kojoj se raspravljalo kako o carinskim pitanjima tako i o antidamping mjerama. Ona je ujedno i jedna od najuspješnijih pregovora koji su bili. Razlog tomu je što su

se pregovorima na konferenciji došlo do najbliže točke ka slobodnoj trgovini. “ Nakon dugotrajnih pregovora oko načina provođenja linearnih carinskih smanjenja, te oko proizvoda koji će biti izuzeti, 16 industrijskih zemalja linearno je smanjilo carine za 40% za industrijske proizvode” (Brkić, 2001., str.100). Naime, riječ je o *Kennedy Round* koja je započela 1963., a trajala je sve do 1967. godine kada se je usvojeno već rečeno veliko carinsko smanjenje kojega su prihvatile tada najveće sile svijeta Sjedinjene Američke Države, Europska ekonomska zajednica, Velika Britanija i Japan. “Pregovori su se odvijali oko toga koje industrije izuzeti, a ne oko veličine smanjenja carina pojedinih industrija na koje se iznimka nije odnosila. U konačnici su Kennedyjevom rundom prosječne carinske stope smanjile za oko 35 posto” (Kurgman i Obstfeld, 2009., str.227). Nastavak smanjenja carina i liberalizacije trgovine u kojima su sudjelovale 103 države naziva se *Tokyo runda*. *Tokyo runda* tokom 1970.-ih godina je prvi puta željela pokušati započeti pregovore o trgovinskim barijerama u kojima glavna tema nisu striktno carine, već se je pokušao pronaći novi sistem za unaprjeđenja dosadašnjeg funkcioniranja slobodne trgovine. Iako je i u ovoj rundi pregovora prevladavala rasprava o carinskom smanjenju stopa, koja je u konačnici ostvarila rezultate bolje nego u Kennedy rundi, naposljetku su se uspostavila nova pravila. O njima govore Kurgman i Obstfeld (2009.) kako kažu da su uspostavljena nova pravila kojima se želi postići kontrolirano korištenje necarinskih ograničenja, kao što su dobrovoljna ograničenja izvoza i sporazumi o uređenom marketingu. Upravo se iz navedenog može zaključiti kako *GATT* ovom rundom pregovora započinje drugačije shvaćanje trgovinske politike, gdje se trgovina više ne gleda samo s aspekta kretanja robe, smanjivanja carina, carinskih kvota i regulaciji trgovinskih ograničenja, nego i s aspekta kretanja usluga, kapitala i ljudskog potencijala.

Glavna i najvažnija runda pregovora je *Urugvajska runda*. Ova runda značajna je po tome što su se na njoj otvorila nova pitanja rasprave o mogućem napretku slobodne trgovine, ali je ujedno i početak nastanka Svjetske trgovinske organizacije (*WTO*). *Urugvajska runda* je jedna od najdužih rundi pregovora koji su se odvijali. “Osma runda pregovora o svjetskoj trgovini, koju je proveo *GATT*, otpočela je 1986., sastankom na obalnom odmaralištu Punta del Este u Urugvaju. Planiralo se zaključiti sporazum do 1990. godine. Međutim, došlo je do ozbiljnih političkih problema. Sporazum je potpisan u Marakešu u Maroku u travnju 1994. godine, a počele su ga primjenjivati najvažnije države, uključujući Sjedinjene Američke Države” (Kurgman i Obstfeld, 2009., str.227). Autor Matić (2004.) govori da se u *Urugvajskoj rundi* nije samo raspravljalo o problemima vezanih za carine, već napokon dolaze i odgovori na probleme vezane za poljoprivredne i tekstilne proizvode, kao i usvajanju pravila o zaštiti prava

intelektualnog vlasništva. *Urugvajskom rundom* učvrstila su se pravila i propisi o slobodnoj trgovini, odnosno liberalizaciji trgovine, što je naposljetku i rezultiralo stvaranjem današnje utjecajne i moćne organizacije, točnije stvaranju *WTO-a*. Također, bitna odrednica ove runde bilo je usvajanje trgovine uslugama što je rezultirao nastanak Općeg sporazuma o trgovini uslugama (*GATS*).

4.2. GATS

Na početku razvoja međunarodne razmjene trgovalo se samo robom, no s godinama razvoja industrije i počecima globalizacije, usluge su također postale predmet razmjene tj. trgovanja. “GATS pokriva sve međunarodne usluge koje se pružaju na komercijalnoj osnovi, i to njihovu proizvodnju, marketing, prodaju i isporuku. One uključuju prekogranično pružanje usluga (npr., međunarodni telefonski pozivi ili novčani transferi), usluge u inozemstvu (npr., turizam), komercijalne usluge (primjerice, bankarske usluge) i usluge fizičkih osoba (primjerice, konzultantske usluge)” (Kranjec, 2005., str.51). No, kako bi se moglo govoriti o važnosti koje donosi *GATS*, krenut će se od njegove definicije. Prema autorima Matić i Lazibat (2001.) *GATS* - Opći sporazum o trgovini uslugama je multilateralni sporazum koji se sastoji od pravila za liberalizaciju trgovine uslugama, dakle traži se da se stranog pružatelja usluga tretira po načelima najpovlaštenije nacije i načelom nacionalnog tretmana, a primjenjuje se od 1995. godine. Prema načelu najpovlaštenije nacije kako navodi Brkić (2001.) omogućuje se nediskriminacija i multilateralizam liberalizacije, točnije, bilo kakva povoljna mjera poduzeta od ugovorne strane vezane uz trgovinu jednako će se primjenjivati na sve ugovorne strane. Dok se za načelo nacionalnog tretmana najjednostavnije može reći kako je to odsutnost diskriminacije u zakonu ili praksi između stranih i domaćih institucija koji promovira konkurentsku jednakost među njima, kako navodi Brkić (2001.).

4.3. TRIPS

Jedan od vrlo važnih multilateralnih sporazuma koji je danas od iznimne važnosti je Trgovinski aspekti prava na intelektualno vlasništvo, skraćeno *TRIPS*. U današnje vrijeme ubrzanog razvitka tehnologije i inovacija potrebno je zaštititi svaki plod ljudskog rada. Intelektualno vlasništvo predstavlja neopipljivu imovinu ljudskog rada koja je u pravilu vlasništvo svakog pojedinca. U tom slučaju, svatko želi zaštititi svoju imovinu kako se ne bi dogodila zloupotreba od strane trećih osoba. Stoga je donesen sporazum o zaštiti intelektualnog vlasništva koje mogu

koristi svi pojedinci koji su došli do novih spoznaja, otkrića, izuma vlastitom inteligencijom i svojim sposobnostima. “Sporazum *TRIPS* ima za cilj osigurati međunarodnu zaštitu tvorevina ljudskog uma, kao što su pravo umnožavanja, patent, industrijski dizajn, robni i trgovački znakovi” (Matić, 2001., str.703). Nadalje, svaka država potpisnica sporazuma obvezuje se da će u sklopu zaštite intelektualnog vlasništva osigurati propise kojima će se regulirati kršenje tih propisa. Prema tome, neovlašteno korištenje tuđe kreativnosti i ljudskog intelekta promatrat će se kao kazneni postupak. S toga prema Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo postoje razni oblici intelektualnog vlasništva koji se mogu zaštititi, a to su patent kojim se štiti novo rješenje tehničkog problema, industrijski dizajn kojim se štiti novi vanjski oblik ili izgled proizvoda i žig kojim se štiti znak koji služi za razlikovanje od sličnih proizvoda ili usluga a tržištu. Zaštitom intelektualnog vlasništva, vlasnicima kreativne i umjetničke imovine omogućuje se profit, tj. zarada kojeg ostvaruju na temelju svoje inteligencije koje su znali na poduzetan način iskoristiti. No, kako navodi Zebić (2012.) prema njemačkom filozofu Thomasu Poggeu koji smatra kako je neprihvatljivo da se fizička reprodukcija intelektualnoga proizvoda, koja ne pridonosi trošku intelektualnoga kreativnog rada, naplaćuje iznad onog što ona doista jest — trošak proizvodnje. Navedenim se može zaključiti kako je proizvod koji proizlazi iz intelektualnog vlasništva zapravo precijenjena vrijednost s obzirom na njegove troškove proizvodnje koji se u ovom slučaju smatraju vrlo niskim budući da je to plod ljudskog intelekta. Primjena TRIPS sporazuma dosta je bitna i aktualna za područje Hrvatske. Kako navodi odluka vijeća EZ 94/800 sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva u svezi s oznakama zemljopisnog podrijetla članice moraju spriječiti uporabu bilo kojih obmanjujućih oznaka o podrijetlu proizvoda i bilo koju uporabu koja bi predstavljala nepoštivanje tržišnog natjecanja. Sporazum osigurava dodatnu zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla vina i alkoholnih pića i kad nema rizika od zbunjivanja potrošača. Primjena tog sporazuma može se aktualizirati u sporu između Hrvatske i Slovenije. Naime, Slovenija je podnijela tužbu na općem sudu Europske unije s ciljem zabrane stavljanja na tržište vina pod nazivom „Hrvatska Istra – Teran“ jer je Slovenija prethodno zaštitila Teran kao proizvod zemljopisnog porijekla. Opći Europski sud donio je odluku u korist Hrvatske kako se ne krše aspekti sporazuma te kako se potrošači ne dovode u zabludu.

4.4. CEFTA

Još jedan vrlo važni sporazum koji teži ka slobodnoj trgovini, smanjenju carinskih režima i

povećanju gospodarstva država članica je Srednjoeuropski sporazum o slobodnoj trgovini - *CEFTA*. Naime, kako navode službene stranice Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske *CEFTA* je osnovana 21. prosinca 1992. godine kada su ugovor potpisale Poljska, Mađarska i tadašnja Čehoslovačka. Glavni cilj ovog multilateralnog sporazuma je bilo jačanje tržišta budući kako se težilo razvijanju zemalja koje su tek krenule ka tranziciji svoga gospodarstva. Shodno tome, težilo se potpunoj slobodnoj trgovini gdje države članice niskim carinskim kvotama razmjenjuju svoje proizvode te povećavaju svoju vanjsko - trgovinsku politiku. Ujedno su ovim ugovorom države članice unaprijedile svoje trgovinske odnose kako se s njima stvaraju dobri preduvjeti za suradnju i ulazak država u Europsku Uniju.

Važnost *CEFTA*-e očituje se kroz njezin utjecaj na zemlje u tranziciji kojima je potrebno povećati uvozno - izvoznu politiku tržišnog gospodarstva. Kakvo je njezino djelovanje, prikazat će se primjerom na tržištu Republike Hrvatske. Hrvatska je postala članicom *CEFTA*-e 2003. godine kada je svojim članstvom počela razvijati vanjsko - trgovinsku politiku gospodarstva. Naime, *CEFTA* je za Hrvatsku od iznimne važnosti budući da je to jedna od organizacija s kojom je Hrvatska postigla visoke rezultate.

Pristupanjem Hrvatske Europskoj Uniji 2013. godine, Hrvatska prestaje biti članicom *CEFTA*-e. Ulaskom Hrvatske u EU otvorili se bez carinsko tržište od 500 milijuna ljudi, ali kako su istaknuli pojedini poduzetnici izgubio se dio tržišta prije svega usmjeren prema Bosni i Hercegovini te Srbiji i Makedoniji. Kako navodi Grubić (2013.) izlazak iz *CEFTA*-e za tvrtku TDR d.d. znači gubitak od 10 milijuna Eura kroz više plaćenih carina. Prema državnom zavodu za statistiku, izvoz u Srbiju 2013. godine (prva godina Hrvatske u EU) je 2.89 milijardi kuna što predstavlja pad od 8.1% u odnosu na prethodnu godinu.

5. Antidampinški sporazum

Antidampinški sporazum kao i većina sporazuma koje donosi međunarodna trgovina primjenjuje se u svrhu zaštite određene skupine poslovnih subjekata. Prema definiciji antidampinški sporazum podrazumijeva prema Rodrik (2007.) disciplinu zemljama u korištenju antidampingom; jedan od glavnih zaštitnih instrumenata korišten među zemljama u razvoju te sadrži odredbe radi smanjivanja opsega u kojem se antidamping može koristiti protiv zemalja u razvoju koje pokušavaju ojačati svoj izvoz. Sam sporazum ne fokusira se na tvrtke koje potencijalno rade damping nego na mogućnosti pojedinih vlada da reagiraju na takav akt kroz

različite pristojbe uvoza, carina... Država samostalno donosi odluku hoće li koristiti određene dostupne anti-damping mjere ili ne, isto tako koriste se isključivo za pojedine sektore kako bi se sačuvala određena industrija. Kao takav primjer dobro je spomenuti brodogradnju, industriju koja je trenutno na području Republike Hrvatske u velikim problemima s likvidnošću. Prema službenom listu Europske Unije (2019.) sporazum o antidampingu znači Sporazum o provedbi članka VI. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. Vlada Republike Hrvatske definira antidamping kao sporazum o antidampingu znači Sporazum o provedbi članka VI. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994.

5.1.Damping i antidampinške mjere

Prema uredbi EU antidampinške mjere donesene su sporazumom iz 1994. godine radi održavanja ravnoteže prava i obveza koje je uspostavio Opći sporazum o carinama i trgovini (*GATT*). Kako bi se lakše mogle prezentirati antidampinške mjere međunarodna zajednica za trgovinu, a u ovom fokusu Europska Unija, bilo je potrebno postaviti načela dampinga odnosno antidampinga. Prema uredbi EU antidampinška pristojba može se primijeniti na svaki proizvod zasebno, ukoliko on svojom cijenom i pojavom na tržištu čini štetu. Šteta u tom slučaju odnosi se na gubitke domaće ekonomije nekog sustava prouzročene dolaskom proizvoda koji je okarakteriziran kao damping. Pri određivanju što je damping, a što nije zaista je tanka granica te su se pravila morala strukturirati prema cijenama proizvoda unutar zemlje izvoznice gdje se uzima srednja cijena tijekom protekle godine. Uzmimo za primjer brašno koje je neizbježna namirnica u svim zemljama svijeta. Ukoliko primjerice Republika Kina odluči izvesti brašno u EU, mora se poštivati minimalna cijena koju je taj proizvod imao na kineskom tržištu u protekloj godini. Zasigurno se u takvom tumačenju povlači pitanje opće konkurentnosti i slobode tržišta te zašto bi se tako nešto reguliralo na štetu krajnjeg kupca. Zanimljiv primjer može se naći u kemijskoj industriji gdje primjerice domaći gigant Saponija d.d. je mizeran u odnosu na međunarodne divove poput *Henkel GmbH*. Svojim kapacitetima, ukoliko se ne bi poštovao antidampinški sporazum, *Henkel* može držati cijenu ispod tržišne sve dok tvrtke poput Saponije ne odu u stečaj, te nakon što ostanu sami na tržištu jednostavno povišiti cijenu. Navedenom tvrdnjom može se zaključiti da su međunarodni sporazumi također u interesu krajnjeg kupca. Ukoliko takav proizvod zemlja izvoznica ne prodaje na domaćem tržištu, što nije rijetkost u praksi, tada se dampinška cijena određuje prema ponudi sličnih proizvoda na tržištu zemlje koja uvozi. Svakako valja napomenuti da prvi korak pri utvrđivanju dampinga je trošak proizvodnje proizvoda pri čemu se u obzir uzimaju poslovne knjige pravnog subjekta

kako bi se sumirali troškovi proizvodnje jedinice proizvoda. Prodaja ispod troškova proizvodnje svakako ukazuje na damping. Česta praksa u trgovinskoj razmjeni je davanje rabata na određenu količinu ili avansna plaćanja, pri čemu takvi popusti mogu biti maksimalno do visine prethodno danih popusta na domaćem tržištu zemlje izvoznice u proteklih godinu dana. uredba je također obuhvatila i druge izravne i neizravne troškove koji idu uz proces izvoza kao što su transport, marketing, prilagodba pakiranja... Ukoliko komisija uspije utvrditi propuste odnosno prekršaje vezane uz damping, Europska unija je definirala procese, postupke i mjere koje se primjenjuju prema zemlji izvoznici odnosno poslovnom subjektu koji je transakciju obavio. Kako navodi službeni list Europske Unije L336/119 nakon 1994. godine primjenjuje se sporazum o provedbi članka VII. Općeg sporazuma o carinama i trgovinama u tri dijela. Prvi dio vezan za pravila za utvrđivanje carinske vrijednosti robe, drugi dio vezan za administraciju, konzultacije i rješavanje sporova, treći dio vezan uz posebne i različite tretmane te četvrti dio koji navodi završne odredbe.

5.2. Protekcionizam i intervencionizam

Prema Baban (1996.) pojam „protekcionizam“ dolazi od latinske riječi *protegere*, pokriti, zakloniti. Protekcionizmom se podrazumijeva skup državnih mjera kojima ona zaštićuje svoju privredu od utjecaja inozemne konkurencije, uz uvjet da je inozemna roba jeftinija, nakon plaćanja carina, prelevmana i drugih uvoznih nameta. Na taj način uvozna cijena robe može biti na razini cijena domaće robe ili čak i veća. Drugim riječima, protekcionističkim mjerama eliminira se inozemni konkurent s domaćeg tržišta. Iz navedenog citata moguće je vidjeti koje su glavne ideje protekcionizma, spasiti domaću industrijsku proizvodnju neke zemlje od konkurentnije vanjske robe. Danas postoje mnogi zagovaratelji takve teorije no potrebno je odvagati hoće li takav pristup čini dobro sustavu ili ne. Često je protekcionizam bio glavno oružje komunističkih zemalja planske privrede, gdje štiteći domaću industriju od vanjskih konkurenata su zapravo smanjivali razvoj i napredak te iste industrije jer poznato je da bez kvalitetne konkurencije nema napretka. Kao primjer može se navesti industrija obuče, ukoliko neka država se postavi protekcionistički bez detaljno razrađenog plana, domaća industrija obuče će funkcionirati te će ljudi u nedostatku drugog izbora biti primorani kupovati domaću obuću, pri tome će biti zakinuti za rast razine kvalitete i mogućnosti izbora. U takvih slučajevima često raste područje sive ekonomije, kao što je to svojevremeno bilo s Levis hlačama koje su se 80-ih godina u tadašnjem SSSR-u mogle prodati za iznos pola mjesečne plaće. Svakako, važno je spomenuti i neke pozitivne primjere protekcionističke politike, kao što je svojevremeno Belgija

otežala uvoz sira te time potakla domaću proizvodnju sira, sve je bilo popraćeno prethodnim iskustvima kupaca te se industrija usmjerila u kvalitetu, zbog toga je sada sir jedan od njihovih nacionalnih brendova.

Erent-Sunko (2010.) navodi kako prva formulacija moderne doktrine protekcionizma potječe iz SAD-a, a nastala je u fazi tzv. umjerenog protekcionizma u kojoj se mlade “manufakturne” nacije štite od konkurencije manufakturnih razvijenih zemalja te time dolazi do globalne preraspodjele proizvodnih snaga, širenja tehničkog napretka i koncentracije manufakturne, a kasnije i industrijske proizvodnje. Razmatrajući probleme razvoja domaćih manufakturnih i unutrašnjeg tržišta u SAD-u, Alexander Hamilton zaključio je da je najveća zapreka razvoju nadmoćna engleska konkurencija pri slobodi trgovanja. Hamilton se zalagao za jaku ulogu države u kreiranju ekonomske politike i poticanju manufakturne proizvodnje. Primijetio je da Velika Britanija provodi dumping u SAD-u, tj. prodaje svoje proizvode po cijenama nižim od troškova proizvodnje radi uništavanja konkurencije. Kao odgovor na taj problem Hamilton je predlagao uvođenje tzv. odgojnih carina radi zaštite mlade industrije i privrede (*infant industries, young economy*) sve dok se one ne osposobe za ravnopravnu borbu s inozemnim konkurentima. Protekcionizam nije samo faza u nekoj dalekoj prošlosti već je metoda koja se primjenjivala u izmijenjenim oblicima tijekom cijele povijesti isto tako i nakon uspostave *WTO*. Kako navodi Erent - Sunko (2010.) Za vrijeme mandata predsjednika W. J. B. Clintona (1993. - 2001. godine) uvedena je nova politika reguliranja međunarodnih ekonomskih odnosa koja se oslanjala na prikriveni protekcionizam kroz zahtjev poštovanja tzv. minimalnih standarda iz područja radnog zakonodavstva i zaštite okoliša zemalja vanjskotrgovinskih partnera. Time je izvršen pritisak na proizvođače izvan SAD-a da u cijenu svojih proizvoda ugrade dodatne troškove, čime se smanjuje cjenovna konkurentnost njihovih proizvoda. Iako protivnici takvog protekcionizma smatraju da su time ponajprije pogođeni lokalni proizvođači, odnosno izvoznici iz nerazvijenih zemalja, razlozi za uvođenje tih mjera obuhvaćaju i destimuliranje odljeva kapitala iz razvijenih u nerazvijene zemlje do kojeg dolazi upravo zbog nižih troškova proizvodnje u zemljama u razvoju. Sljedeći oblik suvremenog protekcionizma svakako je subvencioniranje domaće proizvodnje, što je osobito izraženo u subvencioniranju poljoprivredne proizvodnje u EU-u i SAD-u, koji se najčešće opravdava političkim pritiskom interesnih skupina proizvođača hrane, ali i strateškim razlozima. Možemo zaključiti da je SAD težište vanjskotrgovinske politike premjestio sa slobodne (*free*) na upravljano (*managed*) trgovinu. Zagovornici slobodne trgovine shvatili su to kao novi oblik protekcionizma.

Intervencionizam podrazumijeva sprečavanje daljnje propasti i pada ekonomije svake zemlje, točnije može se reći kako je intervencionizam reagiranje države na pogreške i odstupanja vlastitog tržišta kako bi spriječila još veći nadolazeći slom svoga gospodarstva. Gledajući tržište kao pojedinačnu jedinku svake zemlje ili na globalnoj razini možemo ga promatrati kao živo biće. Svako živo biće ima svoje uspone i padove pa tako i tržište. Ukoliko dođe do velikog pada koji je rezultat pogrešaka subjekata koji vladaju na tržišnoj sceni država mora reagirati kako bi se spriječio daljnji kolaps. Shodno tome kao primjer može se uzeti velika svjetska kriza koja je nastupila 2008. godine gdje su države na globalnoj razini morale intervenirati kako bi spriječile daljnji raspad i slom ekonomije cijelog svijeta. Država bi trebala poduzeti mjere koje poboljšavaju financijsku, razvojnu, konkurentnu i političku scenu kako bi se regulirale nastale poteškoće koje mogu dovesti do pada blagostanja, siromaštva i nezaposlenosti stanovništva. Kao primjer navedenog može se istaknuti kako govori Mesarić (2001.) istaknuvši Keynesovu postavku da države moraju poduzeti mjere fiskalne politike kako bi povećale javne investicije koje bi dopunilo djelovanje tržišnog mehanizma što bi dovelo do rješenja za problem nezaposlenosti. Odnosno nedovoljno investicija u državi dovodi do povećanja nezaposlenosti. Također, kao dobar primjer jedna od velikih državnih intervencija je novonastalo stanje velike pandemije nazvane COVID-19. U ovoj situaciji može se naglasiti kako država odnosno vlada države itekako ima velike moći koje poduzima sve mjere kako bi se spriječilo širenje velikog nastalog problema. Točnije, u ovom slučaju oduzimaju ljudska prava kao što su sloboda kretanja, pravo na rad, pravo na socijalni život i slično kako bi se situacija mogla vratiti u prvobitno stanje. Navedenim, može se zaključiti kako se intervencionizmom sprečavaju katastrofe na ekonomskoj razini ali i na izvanrednim stanjima poduzimanjem niza mjera koje zaustavljaju kolaps globalnih ekonomija.

Tematika protekcionizma i intervencionizma ponovno se u svijetu značajno aktualizirala zbog globalne pandemije izazvane Covid-19 virusom. Kako navodi Elms (2020.) u intervju za CNBC vlade pojedinih država će zbog posljedica virusa povećati stupanj protekcionizma s ciljem da smanje ekonomsku štetu. Također navodi kako se razina protekcionizma neće odraziti samo u industriji medicinske opreme već i u mnogim drugima kao što je industrija hrane, kako vlade postaju zabrinute oko zaliha hrane, zabranit će izvoz hrane te ograničiti uvoz hrane u državu. U daljnjem tekstu Elms (2020.) ističe kako će države biti fokusirane na „spašavanje“ svojih ključnih industrija što će se provesti kroz protekcionističke metode.

6. Izvori konkurentnosti i svjetska trgovina - komparativna analiza

U nastavku ovog rada analizirat će se glavne ekonomije svijeta. Detaljnijim istraživanjem prikazat će se usporedba konkurentnosti, uvoza i izvoza, BDP-a po stanovništvu te poslovna izvješća između Europske Unije, Sjedinjenih Američkih Država i Kine. Razmatranjem glavnih faktora prilikom usporedbe prikazat će se kako vodeće ekonomije svijeta igraju ulogu na ekonomskoj sceni, te koja je od navedenih ekonomija zauzima prvo mjesto na svjetskoj razini.

6.1. Globalni indeks konkurentnosti

Globalni indeks konkurentnosti mjeri upravljanje resursima i kompetencijama zemalja kako bi se ostvarile nove vrijednosti. Temelji se na analizi 4 faktora konkurentnost, i to: gospodarski rezultat, efikasnost javnog sektora, efikasnost poslovnog sektora i infrastruktura. Pri analizi konkurentnosti zemalja potrebno je uvrstiti više parametara kako bi se dobili realni rezultati. Postoji 12 stupova konkurentnosti koji su razvrstani u 4 grupe (Poslovno okruženje, ljudski resursi, tržišta i inovacijski ekosistem). “Ukupni broj indikatora je 103, a udjel „čvrstih“ statističkih indikatora iznosi 70% dok se 30% indikatora odnosi na pokazatelje dobivene istraživanjem mišljenja gospodarstvenika. Stoga ukupni rang znatno manje ovisi o percepciji, a više o statističkim pokazateljima. Ovim istraživanjem obuhvaćeno je 99% svjetskog BDP-a i 94% svjetske populacije” (Nacionalno vijeće za konkurentnost, 2019.). Kako navodi Sala-i-Martin (2006.) globalni izvještaj konkurentnosti 2004. godine predstavlja tranzicijski period jer budući izvještaji će uključivati poseban indeks, indeks globalne konkurentnosti koji će konsolidirati makroekonomske i mikroekonomske podatke uključujući proizvodne komponente prema preporuci Michaela Portera. Pri analizi globalnog indeksa konkurentnosti u ovom radu uspoređivat će se SAD, Kina i Njemačka. Izvješća su bazirana na svakoj zemlji pojedinačno te su zbirni podaci EU nedostupni, iz tog razloga za usporedbu će se uzeti Njemačka kao ekonomski najveća zemlja Europske Unije. Posljednje izvješće donijelo je smjenu na vrhu prvih 10 zemalja. Zemlja s najboljim rezultatom postao je Singapur dok su SAD pale na 2. mjesto. Unutar top 10 zemalja čak 6 dolazi iz Europe, a najbolje rangirana EU zemlja je Nizozemska koja je zauzela 4. mjesto. Referentna zemlja u ovom radu, Njemačka, zauzela je 7. mjesto što je pad od 4 mjesta u odnosu na prijašnju godinu, Kina je na 28. mjestu.

Tablica broj 1.: Indeks globalne konkurentnosti 4.0 2019.

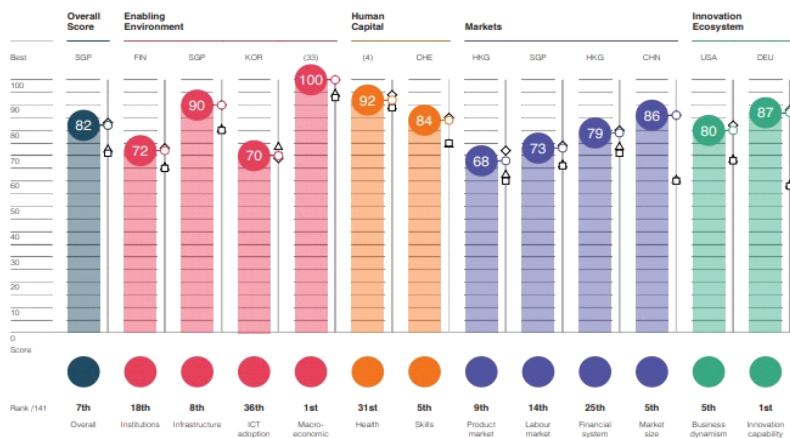
Zemlja	2019.	Promjena u odnosu na 2018.
Singapur	1.	+1
SAD	2.	-1
Hong Kong	3.	+4
Nizozemska	4.	+2
Švicarska	5.	-1
Japan	6.	-1
Njemačka	7.	-4
Švedska	8.	+1
UK	9.	-1
Danska	10.	0
...		
Kina	28.	0
Hrvatska	63.	+5

Izvor: Autorica izradila tablični prikaz iz: *World Economic Forum, The Global Competitiveness Repotr*, 2019., dostupno na: <https://www.weforum.org/>

Prva zemlja usporedbe koja će se analizirati je Njemačka. Najveće europsko gospodarstvo poslužit će kao zemlja usporedbe s Kinom i SAD-om.

Global Competitiveness Index 4.0 2019 edition

Rank in 2018 edition: 3rd/140

Performance Overview 2019 Key ◇ Previous edition ▲ High-income group average □ Europe and North America average

Slika 1.: Izvješće globalne konkurentnosti Njemačke

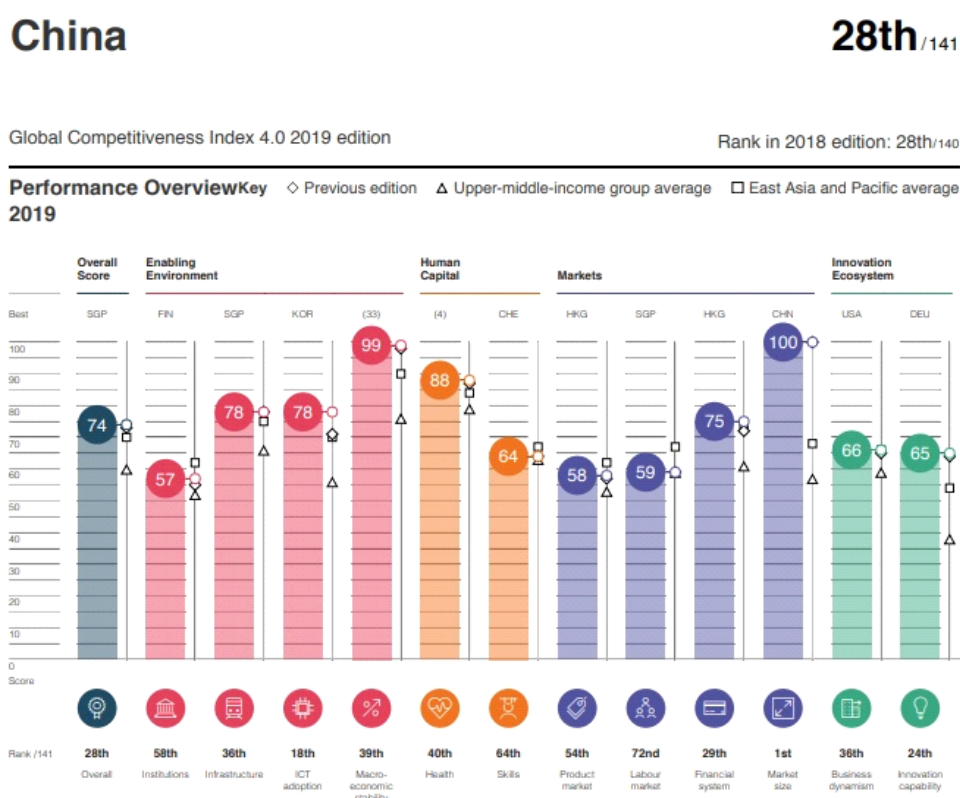
Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: *The Global Competitiveness Report*, 2019., dostupno na:

<https://www.weforum.org/>

U ukupnom poretku kako je vidljivo sa Slike 1. Njemačka je zauzela visoko mjesto 7. mjesto. Prema pojedinim stupovima konkurentnosti njemačka je zauzela 18. mjesto u području poslovnog okruženja odnosno potpornih institucija, 8 mjesto prema infrastrukturi koja omogućuje poslovanje te 36. mjesto u stupu primjene ICT-a. Primjena ICT-a je ujedno i najlošije rangirano područje izvješća za Njemačku. Najbolji rezultat je ostvaren u području makro-ekonomske stabilnosti gdje je njemačka ostvarila 100 poena odnosno prvo mjesto u svijetu čime je Njemačka potvrdila svoju poziciju monetarno stabilne i snažne države. U području ljudskih resursa promatrana su dva parametra, zdravlje te obrazovanje i vještine. U području zdravlja Njemačka je zauzela 31. mjesto, a u području obrazovanja i vještina visoko 5. mjesto s čim se potvrđuje prethodno izvješće globalne konkurentnosti da uspješne zemlje ulažu u obrazovanje mnogo više od onih manje uspješnih. U području tržišta analizirana su 4 stupa. U stupu tržišta proizvođa Njemačka je zauzela 9. mjesto, s čime je ostvarila napredak u odnosu na prethodno izvješće, napredak se ostvario i u tržištu rada te financijskom sustavu gdje izvješće Njemačku svrstava na 14. odnosno 25. mjesto. najveći napredak Njemačka je ostvarila na području veličine tržišta, gdje je zauzela 5. mjesto, ali i ostvarila najveći napredak u odnosu na prethodno izvješće. Inovacijski ekosistem posljednja je skupina stupova konkurentnosti pri čemu se ocjenjuje poslovna dinamika te kapacitet za inovacije. Njemačka je u tom segmentu ostvarila vrhunske rezultate te u području poslovne dinamike zauzela 5. mjesto dok je u stupu

kapaciteta za inovacije na prvom mjestu. Ukoliko se uzmu u obzir stupovi koji mogu generirati neke pokazatelje za budućnost zemlje, biti u samom vrhu po mogućnostima za inovacije, makroekonomskoj stabilnosti, obrazovanju te drugim bitnim elementima, može se reći kako je pred Njemačkom sjajna budućnost.

Sljedeća zemlja usporedne analize indeksa globalne konkurentnosti je Kina kako prikazuje Slika 2.

Slika 2.: Izvješće globalne konkurentnosti Kine

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: *The Global Competitiveness Report*, 2019., dostupno na:

<https://www.weforum.org/>

Prema izvješću indeksa globalne konkurentnosti Kina je zauzela 28. mjesto s ostvarenih 74 poena. Stupovi konkurentnosti koji su se analizirali jednaki su za sve zemlje. U području poslovnog okruženja stupu institucija Kina je zauzela 58. mjesto što se može pripisati još uvijek relativno planskom tržišnom sustavu koji Kina njeguje na čelu s komunističkom partijom. U stupu infrastrukture poslovnog okruženja ostvareno je 36. mjesto, a u stupu primjene ICT-a 18. mjesto. Makroekonomska stabilnost Kine rangirana je kao 39. unatoč ostvarenom rezultatu od 99 poena. U sektoru poslovnog okruženja najveći napredak u odnosu na prethodne izvještaje

ostvaren je upravo u stupu makroekonomske stabilnosti. U području ljudskih resursa u stupu zdravlja ostvarena je 40. pozicija, a u stupu obrazovanja i vještina 64. pozicija što se može povezati s mnogoljudnošću Kine gdje je sustav zdravstva te obrazovanja još uvijek nedostupan za veliki broj Kineza. U području tržišta najbolji rezultat ostvaren je u stupu veličine tržišta gdje Kina zauzima 1. mjesto. To se može zahvaliti veličini domaćeg tržišta, velikom broju ljudi te orijentiranosti Kine ka izvozu svojih proizvoda jeftine proizvodne cijene. Tržište proizvoda zauzelo je 54. mjesto, dok tržište rada zauzima 72. mjesto. Takav podatak sugerira kako unatoč razvijenoj industriji još uvijek je velika prenapučenost gdje tržište ne uspijeva adekvatno zaposliti sve radno sposobne. Financijski sustav, ostvario je 29. mjesto uz veliki broj poena. Inovacijski ekosistem ostvario je bolji rezultat nego na prijašnjim izvješćima, poslovna dinamika nalazi se na 36. mjestu, a kapacitet za inovacije na 24. mjestu. Trendovi pokazuju kako Kina napreduje u segmentu inovacija te je za očekivati kako će se pozicija u budućim izvješćima vjerojatno poboljšati. Posljednja zemlja usporedbe su SAD, koje su prema indeksu globalne konkurentnosti zauzele 2. mjesto što je vidljivo na Slika 3.

United States

2nd /141

Global Competitiveness Index 4.0 2019 edition

Rank in 2018 edition: 1st/140

Performance Overview Key ◇ Previous edition ▲ High-income group average □ Europe and North America average 2019

Slika 3.: Izvješće globalne konkurentnosti Sjedinjenih Američkih Država

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: *The Global Competitiveness Report*, 2019., dostupno na:

<https://www.weforum.org/>

SAD zauzimaju visoko drugo mjesto prema izvješću globalne konkurentnosti. Prema prikazanom grafikonu to se najviše vidi kroz skupine stupova tržišta te inovacijskog ekosistema. SAD su tradicionalno kapitalističko društvo u kojem je još od postanka države naglasak na inovacijama. Zaista je teško zamisliti moderan svijet bez inovacija koje su nastale na području SAD posebice u 20. i 21. stoljeću. SAD države su velika federacija u kojoj dakako sve članice nisu jednako uspješne i razvijene, ali izvještaj se radi na razini cijele zemlje te je kao takav i prikazan. Poslovno okruženje SAD promatrano kroz institucije pozicionirano je na 20. mjestu, infrastrukturni stup ostvario je 88 poena te zauzeo 13. mjesto u svjetskom poretku. Zanimljivo je kako primjena ICT kao stup unutar poslovnog okruženja zauzima tek 27. mjesto s obzirom kako se SAD uvijek predstavlja kao tehnološki lider. Makroekonomska stabilnost zauzela je 37. mjesto unatoč tome što je ostvaren sjajan rezultat u izvješću. U području ljudskih resursa zdravlje je na 55. mjestu što je usko povezano s zdravstvenim sustavom koji se prakticira u SAD gdje ne postoji obvezi zdravstveni namet u obliku zdravstvenog osiguranja. Unatoč tome privatno zdravstvo je jedno od najboljih na svijetu. U stupu obrazovanja i vještina SAD su ostvarile 9. mjesto što je također dobar rezultat jer je poznato kako neka od najboljih sveučilišta se nalaze upravo tamo. Tržište proizvoda rangirano je kao 8. najbolje na svijetu dok tržište rada kao 4. u prilog toj činjenici ide što je na području SAD veliki broj stanovnika, a tržište rada uspijeva biti sposobno i efektivno. Financijski sustav zauzeo je 3. mjesto što je iznimno bitno kada se uzme u obzir kako su SAD usmjerene na inovacije i velike investicije. Inovacijski ekosistem je najrazvijeniji na svijetu gdje su u području poslovne dinamike SAD rangirane kao prva zemlja, a u području kapaciteta za inovacije kao 2. zemlja svijeta.

Usporedba ovih triju zemalja daje uvid u to kako zapravo te zemlje funkcioniraju, njihov standard i uspješnost u međunarodnim okvirima. Rezultat je također ovisan i o socijalno političkim sustavima u uspoređenim zemljama. SAD su kako se navelo tradicionalno kapitalistička zemlja gdje uspjeh poslovnog subjekta ovisi isključivo o sposobnostima istog te su državna osiguranja, a time i nameti najmanji. Nevidljiva ruka tržišta najsnažnija je u čistim kapitalističkim zemljama kao što je SAD. upravo zbog toga iz prikazanog izvješća vidljivo je kako su SAD najsnažnije u području tržišta te inovacijskog ekosistema dok najslabiji rezultat postižu u segmentima ljudskih resursa i poslovnog okruženja. Za usporedbu, Njemačka ostvaruje puno bolje rezultate u području poslovnog okruženja i ljudskih resursa što se može zahvaliti određenoj dozi socijalne komponente i socijalne osjetljivosti koje imaju europske države. Njemačka ima najveću makroekonomsku stabilnost. Snaga Njemačke tj. poslovnog

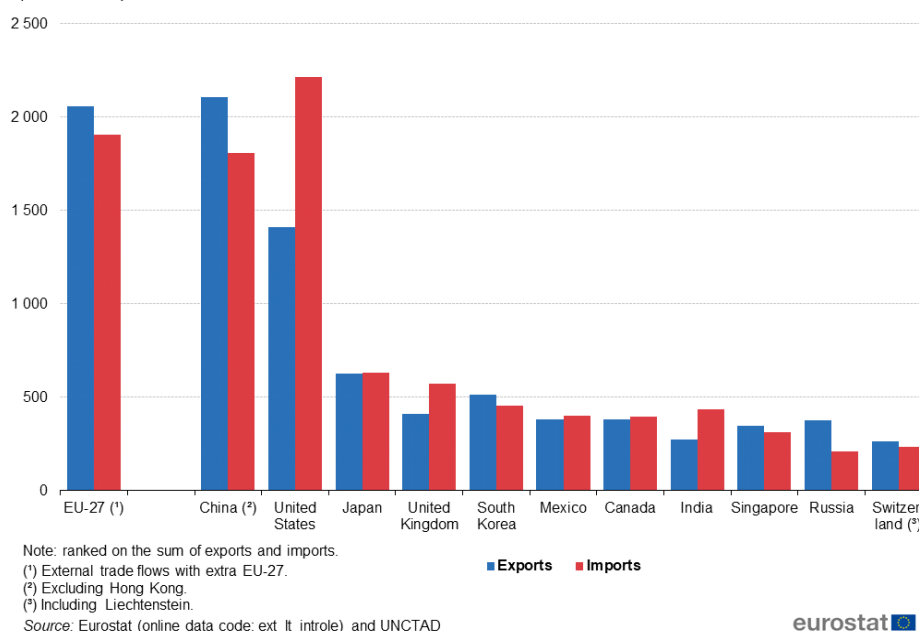
okruženja i ljudskih resursa mogla se vidjeti u krizi izazvanoj virusom COVID 19 gdje je Njemačka država financijski ustabilila svoje poslovne subjekte što nije izazvalo val otkaza kao što se to dogodilo u SAD-u gdje je već u prvom tjednu korona krize došlo do 20 mil. otkaza. Na drugoj strani stoji Kina, koja kao trenutno zemlja s najvećim BDP zauzima tek 28. mjesto. Upravo zbog toga globalni indeks konkurentnosti je važno izvješće jer pokazuje da BDP nije najvažnija komponenta stabilnosti i blagostanja. Kina kao zemlja s najvećim BDP se nalazi u top 10 samo u segmentu veličine tržišta koji je produkt prenapučenosti zemlje što dovodi do problema s ljudskim resursima gdje je Kina lošije rangirana od nekih afričkih zemalja. Inovacije značajnu napreduju u odnosu na prethodna izvješća, ali su i dalje veoma daleko od statusa kakvog imaju SAD ili Njemačka. Poslovno okruženje unatoč napretku u svim stupovima i dalje ne spada u grupu najbolje rangiranih država. Uspoređujući navedeno izvješće za prikazane zemlje, može se primijetiti kako su razlike između SAD-a i Njemačke puno manje u odnosu na Kinu te kako Kina još uvijek zaostaje u većini stupova.

6.2. Usporedba međunarodne trgovine robom

Međunarodna trgovina robom odvija se između zemalja koje su trgovinski partneri. Svaka trgovina robe sastoji se od uvoza i izvoza. Oni su pokazatelji ekonomske aktivnosti s kojom se razvija i širi poslovanje izvan teritorija neke države. Glavni cilj svakog gospodarstva je uspješno plasirati svoje proizvode i usluge na globalnu razinu. Međunarodna trgovina robom usko je povezana sa internacionalizacijom kako ističe Kovač (2011.) internacionalizacija svake ekonomije je sudjelovati u ukupnom uvozu i izvozu koja je određena konkurentskom sposobnošću na temelju čega se ostvaruje veća profitabilnost.

Glavni lideri međunarodne trgovine robom su Europska Unija, SAD i Kina kako je prikazano na slici 4.

Main players for international trade in goods, 2018
(billion EUR)

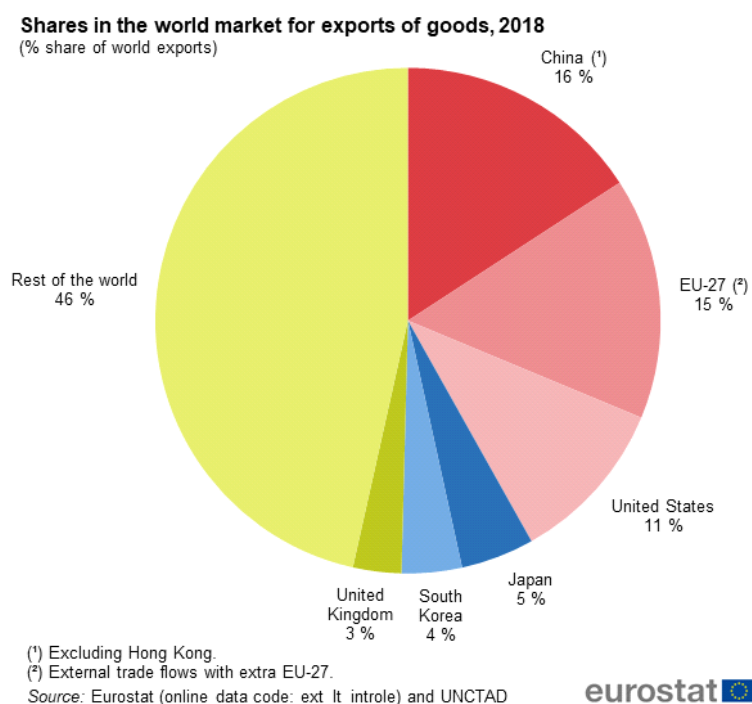

Slika 4.: Međunarodna trgovina robom

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: *EUROSTAT, Internationale trade in goods, 2018.*,
 dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods>

Iz grafikona je vidljivo da s velikom razlikom prednjače EU, SAD i Kina u usporedbi s ostatkom zemalja. Statistički podaci moraju se povezati i s veličinama zemalja kako bi se dobila realna slika unatoč tome što to nije ključni uvjet. Primjerice, Indija kao druga najmnogoljudnija zemlja svijeta ima manju trgovinsku razmjenu nego Japan ili pak Ujedinjeno Kraljevstvo koji su puno manji u ukupnom broju stanovnika. Najveću razinu uvoza ostvaruju Sjedinjene Američke Države s oko 2 200 milijardi eura dok je Kina na razini uvoza na trećem mjestu u usporedbi sa glavnim liderima. Suprotno, Kina je vodeća na razini izvoza koji broji oko 2 100 milijardi eura, iako to nije toliko začuđujuće s obzirom na njihovu visoku razinu tehnologije, infrastrukture i veličinu radne snage. Kina je u posljednjem desetljeću značajno transformirala svoj način proizvodnje i pri tome počela razvijati proizvode koji nisu jeftine kopije zapadnih zemalja već postavljajući trendova. Primjer tome je razvoj 5G tehnologije koju je razvio kineski Huawei, tehnologija koja će iz temelja promijeniti svjetske komunikacije, tehnologija je do te mjere napredna da se povlače i različiti politički potezi kako bi pojedine zapadne zemlje smanjile prednost Kine u aktualnom trgovinskom ratu. Uočljivo je kako Europska Unija prati razinu izvoza sa Kinom s minimalnom razlikom, dok SAD bilježi znatno manju razinu izvoza za čak oko 600 milijardi eura. Takvo stanje SAD-a je zabrinjavajuće za njihovu ekonomiju što se pokazalo veoma opasnim u razdobljima nenadanih kriza kao što je s COVID-19 virusom, gdje

je tamošnje tržište rada pogođeno najviše od svih G7 zemalja. Izrazita orijentiranost SAD-a kapitalističkom tržištu omogućit će im brzi oporavak gospodarstva, ali ne i stabilnost koji imaju EU zemlje. Također, jedna od vrlo bitnih činjenica koje se mogu uočiti je ukupna razina međunarodne trgovine koja uključuje i uvoz i izvoz iskazuje kako EU ostvaruje oko 3 900 milijardi eura, a Kina oko 3 400 milijardi eura što je za čak 500 milijardi eura više nego Kina. Navedeni podatak je shvatljiv kad se u kontekst uzme kako EU zemlje imaju dugu tradiciju brendiranih proizvoda koji su traženi u svijetu te se prepoznaju kao vrhunski što im daje dodatnu dimenziju potražnje. Ukoliko se želi razmotriti udio ukupnog svjetskog izvoza robe koji je prikazan na slici 5. vidljivo je kako EU čini 15% izvoza ukupne globalne razmjene, dok je kod Kine udio ukupnog izvoza 16% što je za samo 1% više od Europske Unije. Udio Sjedinjenih Američkih Država iznosi 11% što je znatno manje od ostala dva lidera. Iz grafičkog prikaza može se vidjeti kako je trgovinska razmjena 6 najjačih trgovačkih zemalja, veća od ukupne razmjene svih ostalih zemalja što je još jedan element podjele u svijetu koja generira da 20% najbogatijih zemalja drži 80% svjetskog bogatstva.

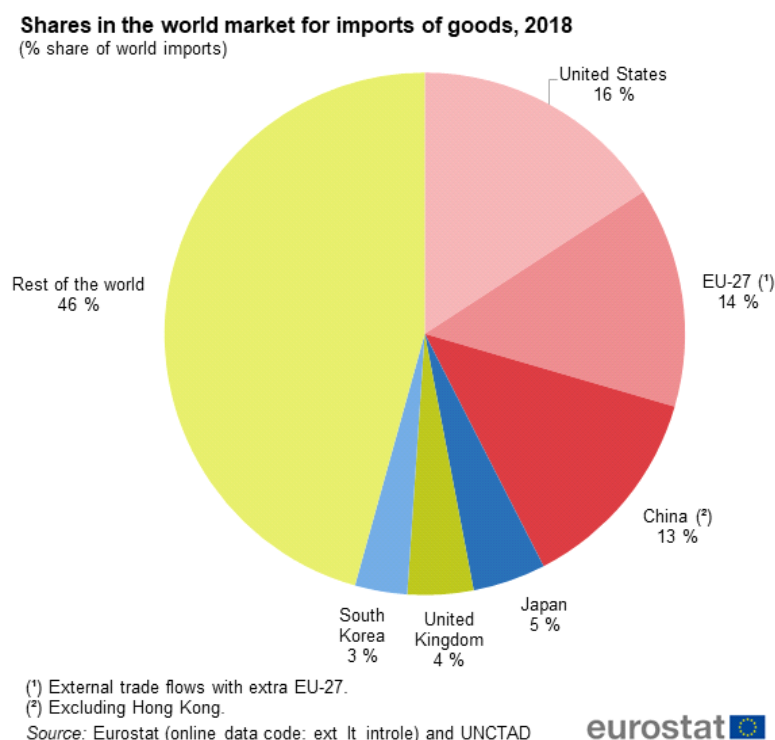

Slika 5.: Udio ukupnog svjetskog izvoza

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: *EUROSTAT, Shares in the world market for export of goods, 2018.*, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Shares_in_the_world_market_for_exports_of_goods,_2018.png

g

Udio ukupnog globalnog uvoza robe znatno se razlikuje od već prikazanog izvoza. Udio uvoza prikazan je slikom 6.

Slika 6.: Udio ukupnog svjetskog uvoza

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: *EUROSTAT, Shares in the world market for imports of goods, 2018.*, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Shares_in_the_world_market_for_imports_of_goods,_2018.png&oldid=454819

Uočljivo je kako je prema udio ukupnog svjetskog uvoza SAD vodeći sa 16%, iza njega sa minimalnom razlikom stoji EU sa svojih 14%, dok je Kina u ovom slučaju na posljednjem mjestu sa ukupnim svjetskim uvozom sa 13%. Jedna od komponenti pri analizi uvoza neke zemlje je i socijalno-društvena odnosno etnička struktura pojedine zemlje. Ta komponenta nije presudna, ali je svakako bitna i važno ju je uzeti u obzir. SAD su useljenička multietnička država pri čemu su kupci često orijentirani proizvodima matične zemlje u puno većoj mjeri nego što je to slučaj u EU. Izravna inozemna ulaganja kako navodi Bilas (2006.) predstavljaju sve vrste ulaganja stranih pravnih i fizičkih osoba u gospodarske djelatnosti neke zemlje, opća liberalizacija režima inozemnih izravnih ulaganja dramatično je izmijenila gospodarsko političku sliku svijeta, donijela je drastično smanjenje, gotovo nestanak pojave nacionalizacije, opće prihvaćen trend privatizacije te reviziju dosadašnjeg režima zaštite intelektualnog vlasništva.

Kako navodi *World Investment Report* (2020.) sve regije i ekonomske grupacije će imati negativan *FDI* (engl. *Foreign Direct Investment*) u 2020. godini. Razvijene ekonomije imati će pad između 25 i 40 posto. U Europi će biti pad između 30 i 45 posto u odnosu na 2019. godinu. Kada se u obzir uzmu analizirane zemlje u ovom radu (SAD, Kina i Njemačka) vidljive su značajne razlike u veličini izravnih stranih ulaganja. Prema *World Investment Report* (2020.) za 2019. godinu SAD je imao najveću količinu stranih ulaganja u iznosu od 246 milijardi dolara, Kina je imala 141 milijardu dolara, dok Njemačka 36 milijardi dolara. Važno je napomenuti kako i SAD i Njemačka bilježe pad izravnih inozemnih ulaganja u odnosu na 2018. godinu, dok Kina bilježi rast u iznosu od 3 milijardi dolara. Pad inozemnih ulaganja posebice je značajan u Njemačkoj gdje se iznos u 2019. godini prepolovio u odnosu na 2018. godinu. Statističko izvješće *OECD* (2020.) pokazuje kako su najveća inozemna ulaganja u Njemačku došla od strane Luksemburga i Nizozemske. Najveća inozemna ulaganja u SAD dolaze iz Ujedinjenog Kraljevstva i Kanade.

6.3. *Doing Business report* – Izvješće o jednostavnosti poslovanja

Doing business report predstavlja skup izvještaja koji daju uvid u poslovne propise i provedbu istih u ključnim segmentima poslovanja i pokretanja poslovanja. Omogućava uvid u podatke kako je lako, odnosno komplicirano voditi poslovanje u pojedinoj zemlji. Istraživanje se provodi svake godine te se u njemu zemlje rangiraju prema lakoći poslovanja. U posljednjem izvještaju Novi Zeland zauzeo je prvo mjesto. Istraživanje se provodi u pet skupova pokazatelja. Prema svjetskoj banci (2018.) pet skupova pokazatelja su: Pokretanje poslovanja, Ishođenje dozvola za gradnju, Rješavanje trgovačkih sporova, Dobivanje električne energije i Uknjižba prava vlasništva. Pokretanje poslovanja podrazumijeva postupke, vrijeme, trošak i minimalni uplaćeni temeljni kapital koji su potrebni poslovnim subjektima pri započinjanju poslovanja. Ishođenje dozvola za gradnju analizira potrebne troškove i vrijeme za izgradnju poslovnog pogona te potrebne priključke. Rješavanje trgovačkih sporova usmjereno je na vrijeme i troškove koje mora uložiti poduzetnik pri rješavanju sporova na lokalnim sudovima. Dobivanje električne energije bilježi postupke, troškove i vrijeme potrebno kako bi se poduzeće spojilo na lokalnu električnu mrežu te uknjižba prava vlasništva bavi se pitanjima prijenosa i efikasnosti prijenosa vlasništva s jednog domaćeg poduzeća na drugo.

Doing business report je strogo usmjeren u područja koja pokriva što znači da postoje manjkavosti odnosno poslovno pravne sfere koje ne obuhvaća u svojim izvještajima, a značajno utječu na poslovanje, a to su zaštita, veličina tržišta, makroekonomska stabilnost, stanje financijskog sustava, učestalost mita i korupcije te razina usavršavanja i vještina radne snage. U ovom radu istraživanje je usmjereno na komparativnu analizu SAD-a, Kine te Europske unije. S obzirom kako je Europska unija, unija većeg broja zemalja različite razvijenosti i ekonomske politike, uzimanjem Europske unije kao cjeline ne bi se dobila stvarna slika stanja kakvo zapravo je. Primjerice, Danska kao članica Europske Unije zauzima četvrto mjesto u posljednjem izvješću dok primjerice Hrvatska koja je članica iste unije zauzima tek 51. mjesto. Upravo iz tog razloga kao referentna zemlja Europske Unije uzet će se Njemačka kao najjača ekonomska sila u Europi. Njemačka u izvještajima dolazi tek na 22. mjesto rang liste te su ispred nje druge zemlje Europske Unije, kao što su Švedska, Danska i Latvija. Posljednje izvješće *Doing Business Report* za 2019. godinu usmjereno je na napretke u promatranim segmentima u odnosu na prethodna izvješća. SAD su u posljednjem izvješću značajno napredovale u segmentu pokretanja poslovanja. Pokretanje poslovanja olakšalo se uvođenjem elektroničkim popunjavanjem potrebnih obrazaca za pokretanje poslovanja. Digitalizacija poslovanja i pokretanja poslovanja uvelike skraćuje potrebno vrijeme od poduzetničke ideje do registriranja legalnog pravnog oblika koji može samostalno nastupati na tržištu. Zatim SAD su ostvarile napredak u poreznom sustavu gdje su smanjeni korporativni porezi odnosno porezne stope. Tim potezom SAD su postale atraktivnije područje za ulaganje i otvaranje poslovanja i smanjio se jaz u odnosu na porezne oaze kojima su se često služile američke kompanije. SAD države olakšale su i ubrzale provedbu različitih ugovora kroz digitalizaciju prijave i plaćanja sudskih troškova. Kroz segmente koji su unaprijeđeni u 2019. godini vidljivo je kako su SAD usmjerene poboljšanju poduzetničke klime te kako žele privlačiti nova ulaganja te potaknuti stanovništvo na poduzetništvo. Shodno tome jasno je i opravdano kako su dospjeli na šesto mjesto posljednjeg *doing business* izvještaja.

Sljedeća analizirana zemlja je Kina. U posljednjem izvještaju iz 2020. Kina je svrstana u red zemalja koje su napravile najveći napredak u olakšavanju poslovanja i pokretanja poslovanja. Zanimljivo je kako su najveći napredak ostvarile Azijske zemlje te Nigerija dok je ostatak svijeta puno više stagnirao u promatranom razdoblju. Kina je godišnje izvješće završila na 31. mjestu što je iznimno veliki napredak za zemlju koja je svega par desetljeća unazad bila zatvorena prema svijetu te kontrolirana komunističkom partijom koja je ekonomiju usmjeravala

u plansku privredu. Kina je u posljednjem izvještaju ušla u top 10 zemalja koje su najviše napredovale u ključnim kategorijama izvještaja kao što su pokretanje poslovanja, dobivanje građevinskih dozvola, dobivanje električne energije, zaštita malih ulagača, porezna reforma, prekogranično poslovanje te rješavanje sporova. Ključne komponente u napretku Kine kako navodi izvješće su u području pokretanja poslovanja gdje je provedena reforma smanjenja potrebne papirologije. Nadalje, Kina je olakšala dobivanje građevinskih dozvola za jednostavne građevine koje ne predstavljaju rizik i time je skraćen proces dobivanja dozvole za priključnu infrastrukturu. Također značajan napredak ostvaren je u procesu spajanja na električnu mrežu te uvođenje veće transparentnosti u cijene struje. Najvažniji segment napretka Kina je ostvarila kroz zaštitu malih investitora kojima je osigurana lakša naplata kao i osiguranje od ne naplate potraživanja te zajmovi za velike izvozne pošiljke. Područje poreznih reformi fokusirano je na smanjenje poreznih stopa za male poduzetnike, ukidanje poreza na odabrane industrije te elektroničko plaćanje poreza kako bi se smanjilo potrebno vrijeme u obavljanju transakcija s državom. U nekoliko navrata Kineski premijer ustvrdio je kako je fokus Kine na izvozu, što su i neka prijašnja izvješća pokazala, doing business report je ustvrdio kako je i u tom segmentu Kina ostvarila napredak u odnosu na prethodno razdoblje. Olakšan je uvoz, odnosno izvoz kroz napredne trgovačke deklaracije, razvoj izvoznih luka, smanjenje administracije te uvođenje jedinstvenih izvoznih poticaja. Reforme koje su provedene olakšale su rješavanje nelikvidnosti poslovnih subjekata kroz jednostavnija pravila kreditiranja i poticanja te uz povećanje većeg broja vjerovnika koji mogu sudjelovati u rješavanju nelikvidnosti.

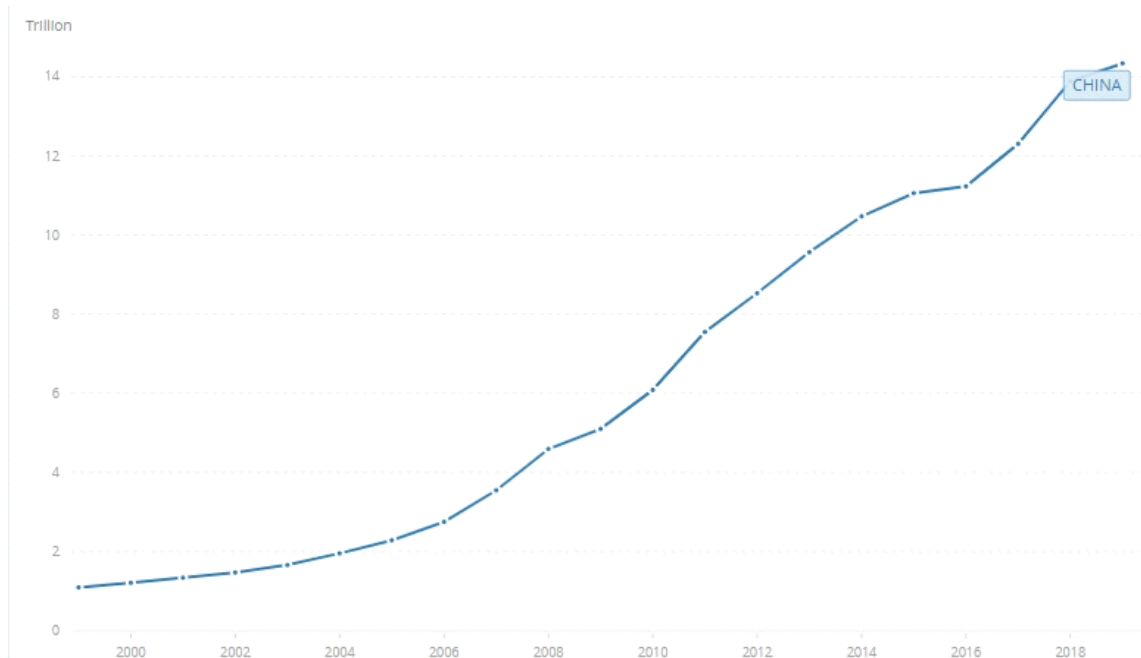
Sljedeća usporedna zemlja je Njemačka. Europska zemlja s dugačkom tradicijom privatnog poslovanja svake godine ostvaruje značajne napretke na području privatnog poduzetništva i razvoja poslovanja. Određeni segmenti kao što su porezna davanja koja su veća u odnosu na druge zemlje u usporedbi su usko vezana s tradicijom i visokim stupnjem socijalizacije i solidarnosti. s obzirom kako se doing business report fokusira na napredak zemlje u odnosu na prijašnja razdoblja, podaci koje daje samo izvješće su šturi za visoko razvijene europske zemlje jer je sam prostor za napredak puno manji u odnosu na zemlje koje tek upoznaju kapitalizam i tržišne mogućnosti. Najveći napredak u odnosu na prijašnje izvještaje Njemačka je ostvarila u procesu digitalizacije uprave gdje su u potpunosti izbacili obveznu papirologiju te potrebne ugovore stavili na elektroničke servise što Njemačkim poduzetnicima omogućava obavljanje svih potrebnih administrativnih poslova iz vlastitog ureda. U procesu dobivanja električne energije u novi proizvodni pogon Njemačka ostvaruje najbolji rezultat na svijetu kao i u procesu uvoza gdje se potrebna papirologija za uvoz rješava u svega sat vremena.

Doing Business report iznimno je važan izvještaj kako za poduzetnike koji planiraju prekogranično poslovanje tako i za države koje mogu vidjeti u kojim segmentima mogu napredovati i u kojim segmentima moraju napredovati kako bi popravili poduzetničku klimu koja će omogućiti veći broj privatnih poslovnih subjekata koji su nositelji gospodarstva u svakoj modernoj zemlji svijeta. Usporedba navedene tri zemlje pokazala je kako se jaz između zemalja sve više smanjuje te kako je tržišna utrka sve napetija i konkurentnija. Snažni poduzetnički signali sa istoka pokazuju kako će Kina, ali i druge Azijske zemlje u budućnosti biti sve konkurentnije i jače te uz veliki broj stanovnika će sve više ugrožavati stabilnosti poslovanja zapadnih zemalja. Zapadne zemlje izgradile su sustave u kojima poduzetništvo osigurava napredak i socijalnu stabilnost uz visok standard no postavlja se pitanje da li je to održivo i koliko će dugo uz više cijene rada, poreza i ostalih davanja moći konkurirati rastućim kineskim gigantima. U istom slučaju su i SAD, štoviše trenutno u snažnom trgovinskom ratu s Kinom, ali to je zemlja koja si to može priuštiti prije svega zbog snažnog bogatog domaćeg tržišta gdje je kupovna moć stanovništva veća nego u azijskim zemljama. Kad se tome pridoda Kanada te Meksiko koji su značajni trgovinski partneri smatra se kako će SAD ostati stabilan dok će Europa imati puno više problema. Administrativna rasterećenja, porezna rasterećenja te poboljšanje infrastrukture generirat će nove poduzetničke pothvate koji generiraju radna mjesta te time osnažuju domaće tržište.

6.4. Usporedba BDP-a između SAD-a, Kine i Europske Unije

Kako bi usporedili bruto domaći proizvod promatranih zemalja potrebno je prvenstveno definirati što on predstavlja i zašto je bitan u vezi stupnja razvijenosti neke zemlje. Bruto domaći proizvod definira se kao “ukupna vrijednost robe i usluga proizvedenih u gospodarstvu tijekom određenog razdoblja” (Bičanić, 2009., str.10). BDP se iskazuje u razdoblju jedne godine te u valuti američkog dolara. Veoma je bitan u usporedbi napretka određene ekonomije kroz vrijeme te usporedbi zemalja. BDP kao komponenta gospodarskog pokazatelja rasta mora se staviti u kontekst veličine nacije pri čemu se izračunava BDP per capita odnosno BDP po glavi stanovnika. Naime, BDP po glavi stanovnika je onaj stvari pokazatelj jer primjerice zemlja kao što je Norveška s nešto više od 4mil. stanovnika ne može se usporediti s Indijom ukoliko se ne uzme u obzir broj stanovnika jer bi stvorilo lažnu sliku razvijenosti i standarda. U ovom radu upravo iz unaprijed navedenih razloga SAD, Kina i Europska Unija uspoređivati će se na temelju BDP i BDP po glavi stanovnika. Kako bi se dobili realni podaci promatrat će se kretanje BDP u razdoblju od 1999. godine do 2019. godine što će dati uvid u to kako su uspoređene

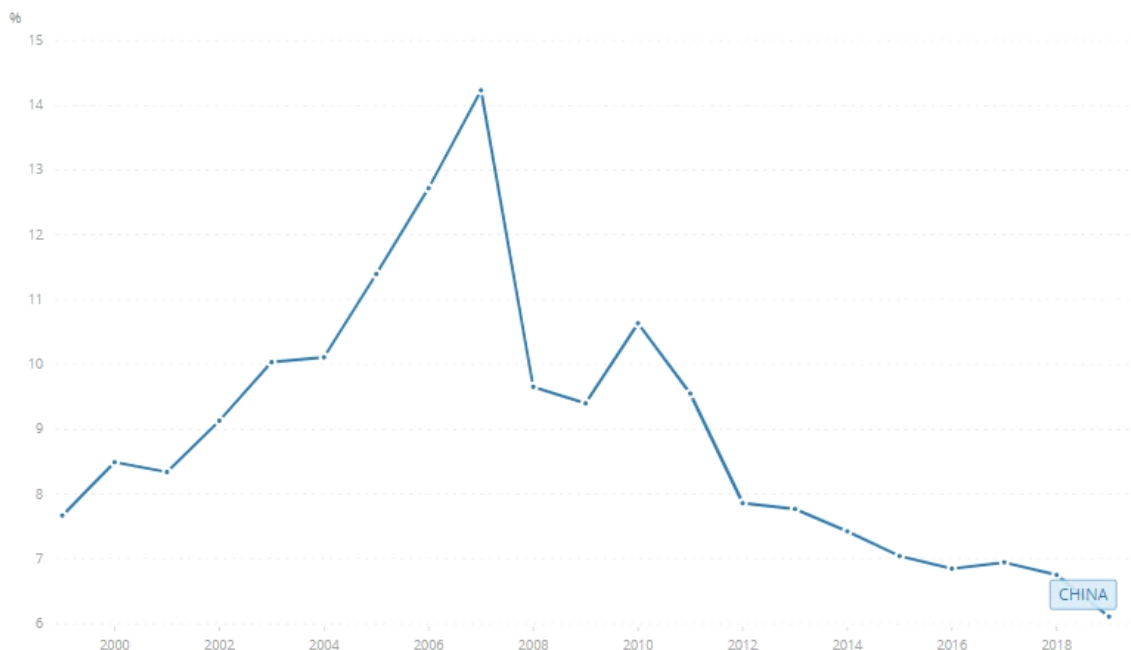
zemlje rasle odnosno kako su reagirale na svjetsku gospodarsku krizu 2008. godine. Kina je najmnogoljudnija svjetska zemlja s velikim brojem privrednih subjekata te zemlja koja će po ekonomskim prognozama imati najveći BDP do 2040. godine.

Grafikon 1.: BDP Kine od 1999.-2019.

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Svjetska banka, *The World Bank Report*, 2020., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN>

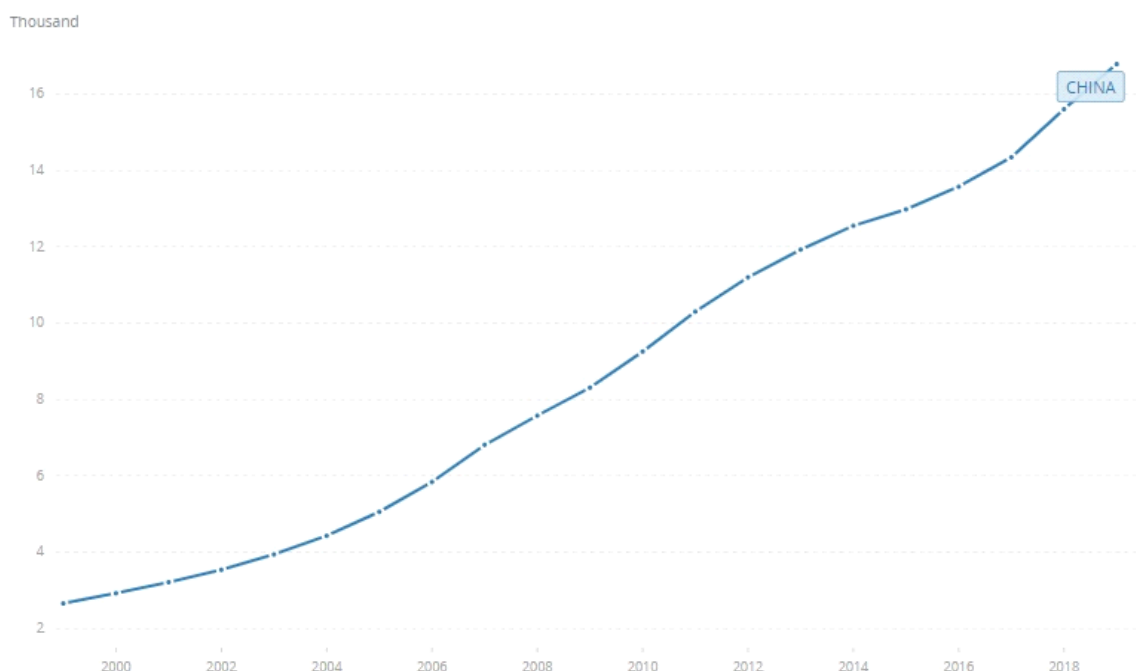
Prema izvješću Svjetske banke, BDP Kine 2019. godine iznosio je 14.343 bilijuna američkih dolara. Može se vidjeti kako je BDP Kine u konstantnom rastu od početka promatranog razdoblja do 2008. kada nastupa svjetska gospodarska kriza. Unatoč krizi rast BDP je usporen, ali ipak postoji. Ukupni BDP Kine 2007. godine iznosio je 3.55 bilijuna američkih dolara dok 2009. iznosi 5.10 bilijuna američkih dolara.

Grafikon 2.: Stopa rasta BDP-a Kine od 1999.-2019.

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Svjetska banka, *The World Bank Report*, 2020., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN>

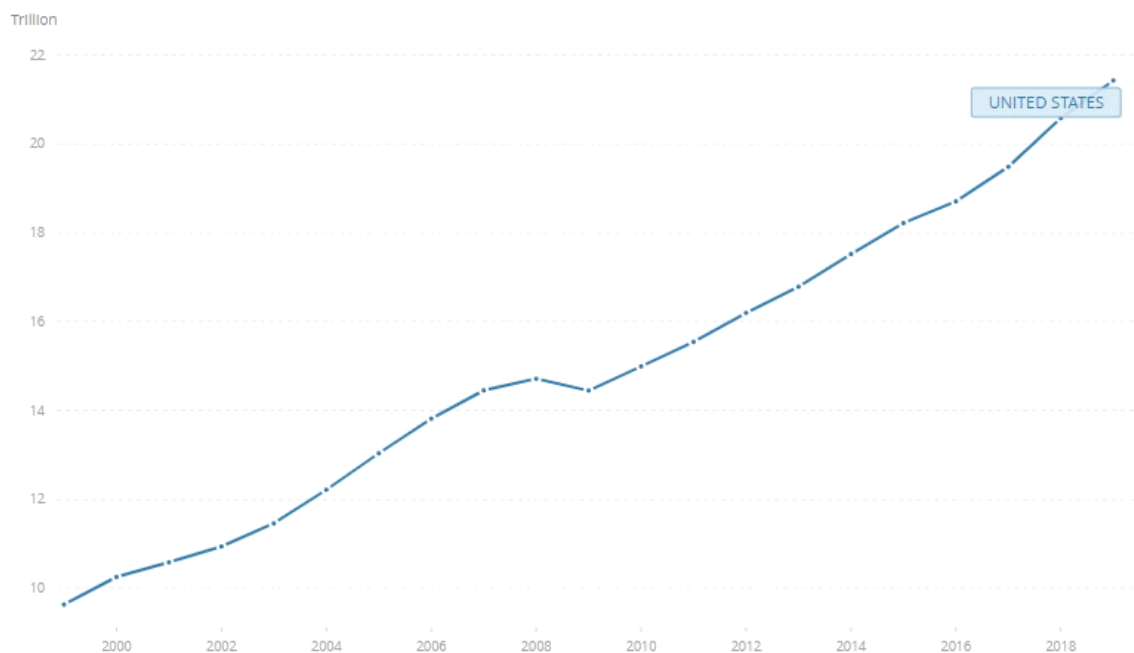
Sljedeći grafički prikaz pokazuje kretanje postotka rasta BDP Kine u razdoblju od 1999. godine do 2019. godine. Takav prikaz jasnije pokazuje u kojem razdoblju je zemlja imala eksplozivan rast BDP odnosno u kojem periodu je BDP u postotku najviše rastao u odnosu na razdoblje prije. U segmentu postotnog rasta, vidljivo je kako je u promatranom razdoblju najveći postotni rast BDP Kina ostvarila u periodu od 2004. do 2008. godine kada je u svakoj promatranoj godini BDP rastao za više od 10% te je najveći u 2007. godini kada rast BDP iznosi 14%. Gospodarska kriza snažno je utjecala na stopu rasta BDP Kine te je rast BDP Kine u 2008. Iznosio 9% što je pad rasta od čak 5%. Negativan trend pada rasta BDP potrajao je do 2009. godine te već 2010. ostvaruju novi rast. Takav trend rasta nije se dugo zadržao te postotni rast BDP je u konstantnom padu od 2011. pa sve do 2019. godine.

Grafikon 3.: BDP per capita Kine od 1999.-2019.

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Svjetska banka, *The World Bank Report*, 2020., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN>

Vjerojatno najbitniji pokazatelj u kontekstu BDP je po glavi stanovnika. U slučaju Kine za promatrano razdoblje vidljiv je konstantan rast. Rast BDP-a po glavi stanovnika utječe na razinu blagostanja te svakako uvećava standard života građana Kine. BDP per capita na početku promatranog razdoblja iznosio je 2.653 tisuće dolara, dok u 2019. godini iznosi 16.784 tisuće dolara. Sljedeća promatrana zemlja u ovom radu je SAD. Analiza BDP, stope rasta BDP te BDP per capita omogućit će uvid u kretanje domaće proizvodnje najbogatije države svijeta.

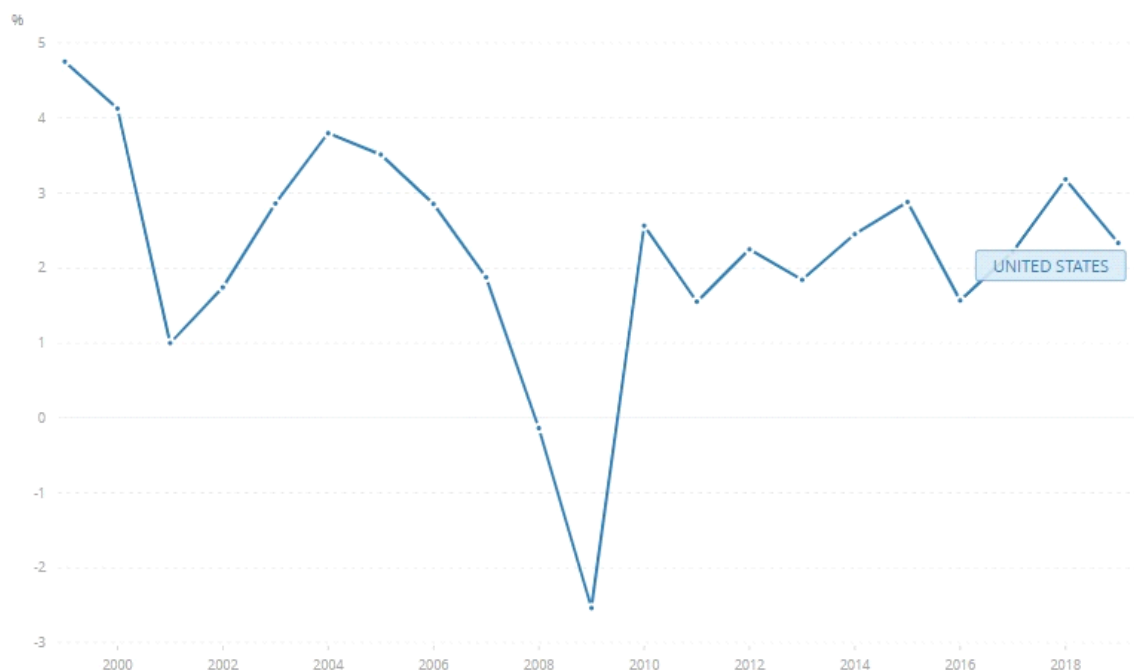

Grafikon 4.: BDP Sjedinjenih Američkih Država od 1999.-2019.

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Svjetska banka, *The World Bank Report*, 2020., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=US>

BDP Sjedinjenih Američkih Država u promatranom razdoblju je u rastu do 2008. godine kad nastupa gospodarska kriza. U 2008. godini iznosio je 14.7 bilijuna američkih dolara, a u 2009. godini pada na 14.45 bilijuna američkih dolara. Nakon 2009. godine dolazi do snažnog gospodarskog oporavka te BDP konstantno raste do kraja promatranog razdoblja na iznos od 21.42 bilijuna američkih dolara.

Grafikon 5.: Stopa rasta BDP-a Sjedinjenih Američkih Država od 1999.-2019.

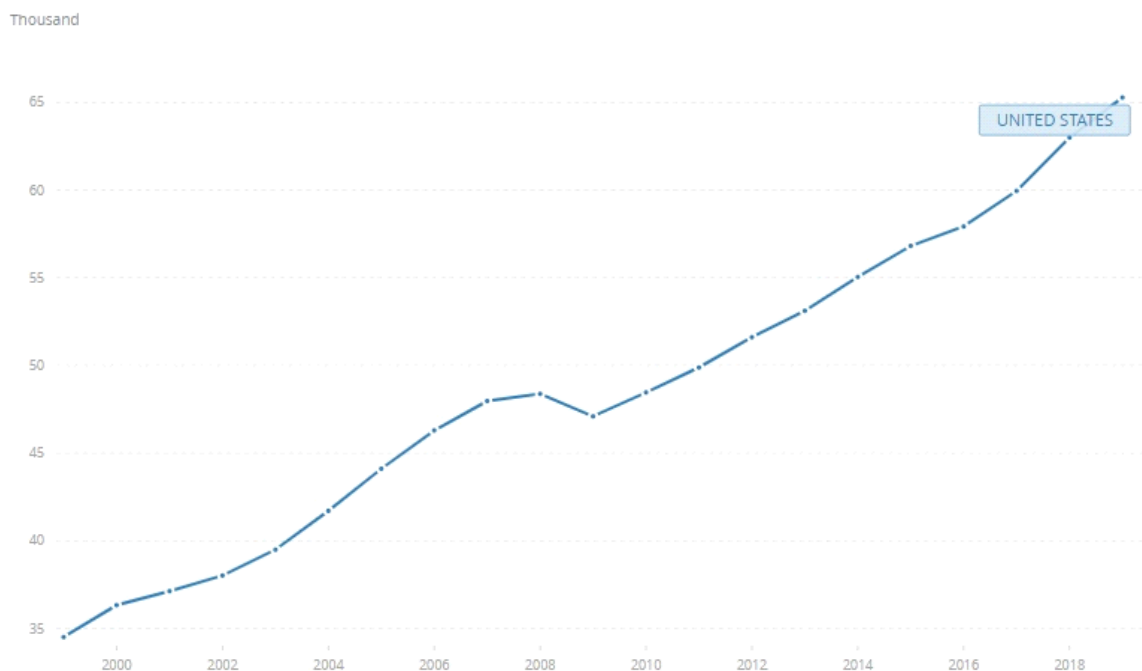

Grafikon 5.: Stopa rasta BDP-a Sjedinjenih Američkih Država od 1999.-2019.

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Svjetska banka, *The World Bank Report*, 2020., dostupno

na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=US>

Postotni pokazatelj BDP ukazuje na fluktuacije u postotnom rastu odnosno padu BDP SAD-a. Iz navedenog grafičkog prikaza vidljivo je kako su u SAD-u česte promjene u stopi rasta BDP-a. Postotni rast BDP je pozitivan sve do 2008. godine kad gospodarstvo SAD bilježi negativnu stopu rasta BDP-a u iznosu od 0.13% te -2.53% u 2009. godini. Nakon toga gospodarstvo bilježi rast od 2.56% te stopa rasta BDP-a ostaje pozitivna do kraja promatranog razdoblja uz fluktuacije iznosa.

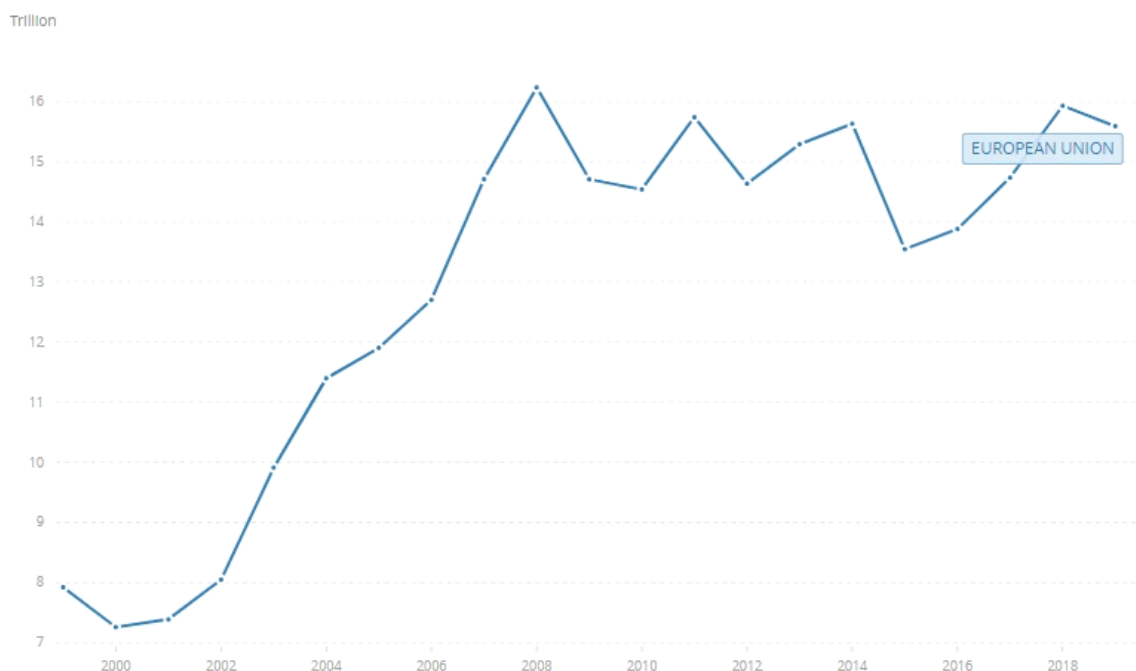

Grafikon 6.: BDP per capita Sjedinjenih Američkih Država od 1999.-2019.

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Svjetska banka, *The World Bank Report*, 2020., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=US>

BDP po glavi stanovnika za SAD prati kretanje ukupnog BDP-a države. Na početku promatranog razdoblja iznosio je 34.513 tisuća dolara te raste do 2008. godine kad iznosi 48.382 tisuće dolara po glavi stanovnika. Nakon toga zbog svjetske gospodarske krize BDP per capita SAD-a pada na 47.099 tisuća dolara. Oporavak gospodarstva je bio brz te već 2010. godine premašuje iznos prije gospodarske krize. Od tada, BDP per capita ima konstantan rast do kraja promatranog razdoblja te u 2019. godini iznosi 65.280 tisuća dolara.

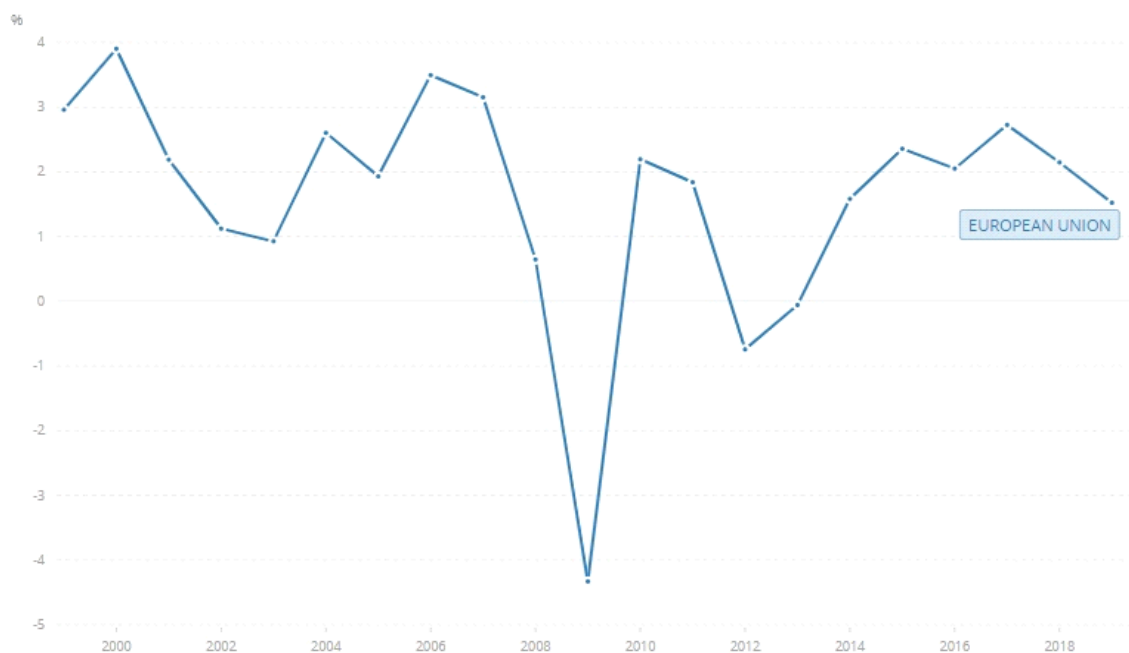
Sljedeća zemlja usporedbe je Europska Unija. U promatranom razdoblju Europska Unija je provela nekoliko proširenja što je utjecalo na samu razinu BDP-a, ali taj segment analize je predmet nekog drugog istraživanja.

Grafikon 7.: BDP Europske Unije od 1999.-2019.

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Svjetska banka, *The World Bank Report*, 2020., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=EU>

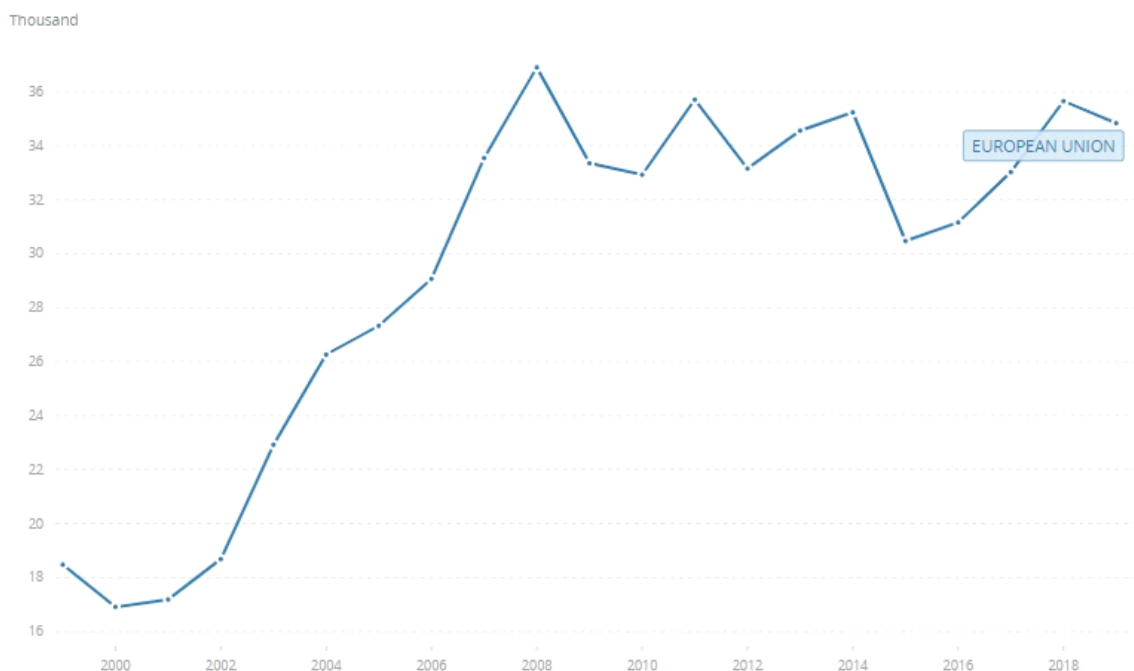
U promatranom razdoblju BDP Europske Unije rastao je od 2000. godine do 2008. kad nastupa svjetska gospodarska kriza koja nije zaobišla niti zemlje Europske Unije. BDP Europske Unije 2008. godine iznosio je 16.23 bilijuna američkih dolara te tijekom gospodarske krize doživljava pad kojem je vrhunac 2010. godine kad BDP iznosi 14.54 bilijuna američkih dolara. 2011. godine BDP Europske unije bilježi značajan rast te se iznos BDP uz fluktuacije zadržava u sličnom iznosu do 2014. godine no već u 2015. godini bilježi se značajan pad u kojem iznos BDP pada ispod razine velike gospodarske krize 2008. godine. Nakon 2015. godine uslijedio je gospodarski oporavak, ali razina BDP nije dostigla razinu koju je Europska unija imala prije krize 2008. godine te BDP 2019. godine iznosi 15.59 bilijuna američkih dolara.

Grafikon 8.: Stopa rasta BDP-a Europske Unije

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Svjetska banka, *The World Bank Report*, 2020., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=EU>

Postotno kretanje BDP Europske Unije pokazuje velike fluktuacije u promatranom razdoblju. Postotni rast BDP-a u konstantnom je padu od 2000. godine do 2004. kad ostvaruje rast od 2.6% u odnosu na prijašnju godinu. Najveći pad postotnog rasta BDP-a zabilježen je u 2009. godini kao reakcija Europske Unije na svjetsku gospodarsku krizu kad BDP pada za -4.33%. Europska unija relativno brzo se oporavila od gospodarske krize te već u sljedećoj promatranoj godini ostvarila rast BDP-a, ali rast BDP nikada više nije dostigao razinu rasta prije velike gospodarske krize. Trenutni postotni rast BDP Europske Unije iznosi 1.52%.

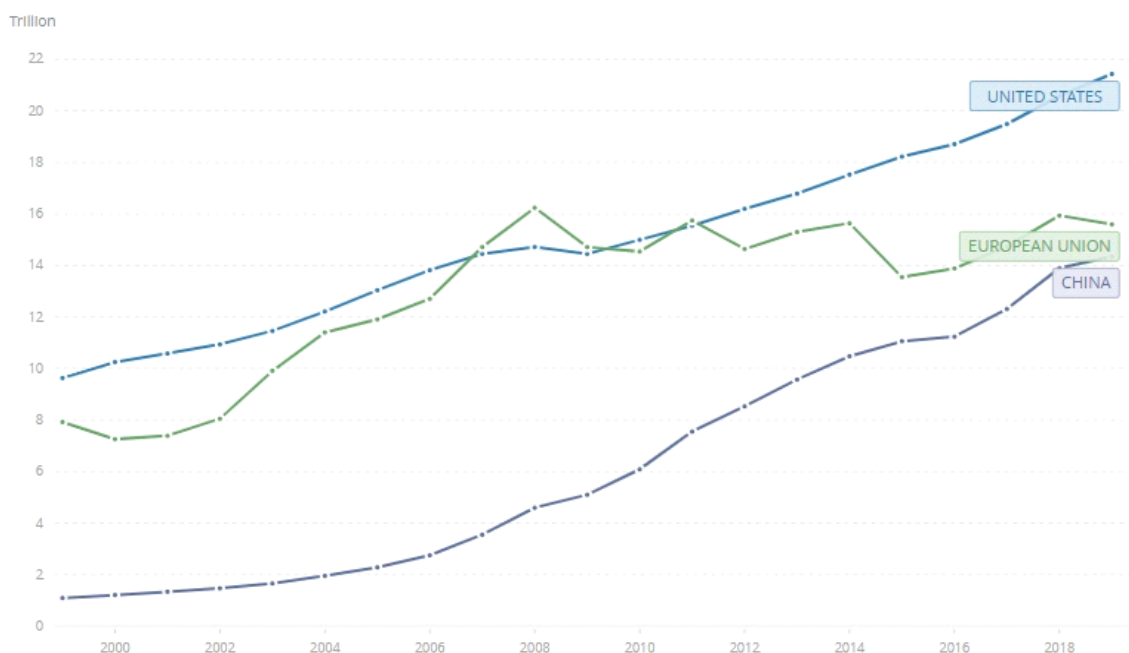

Grafikon 9.: BDP per capita Europske unije

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Svjetska banka, *The World Bank Report*, 2020., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=EU>

Sljedeći grafikon prikazuje kretanje BDP per capita za područje Europske Unije u razdoblju od 1999. do 2019. godine. BDP per capita u stalnom je rastu od 2000. godine do 2008. kad se događa već spomenuta svjetska gospodarska kriza te iznosi 36.912 tisuća dolara. Uzrokom krize pada na iznos od 32.931 tisuće dolara u 2010. godini te u daljnjim godinama prati postotnu stopu rasta. Veliki pad BDP per capita događa se u 2015. godini kada pada na razinu od 30.473 tisuće dolara što je niže nego za vrijeme krize 2008. godine. Na kraju promatranog razdoblja BDP po glavi stanovnika iznosi 34.843 tisuće dolara te 11 godina nije uspio preći razinu koju je držao prije krize 2008. godine.

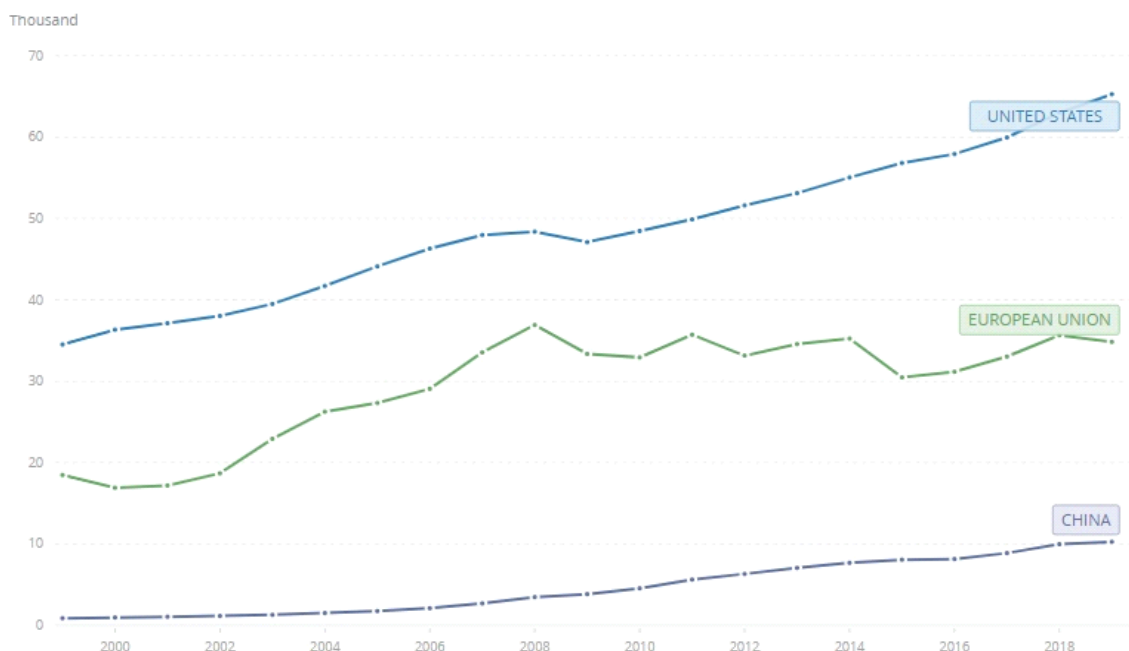
Nakon analize svake pojedinačne promatrane zemlje jasno je kako su ekonomije međusobno povezane te kako krize u jednom sustavu se prelijevaju na drugi sustav bez iznimke. Kretanje BDP uspoređenih zemalja bitno se razlikuje ovisno o promatranom periodu.

Grafikon 10.: Usporedba BDP-a

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Svjetska banka, *The World Bank Report*, 2020., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=EU-CN-US>

Početkom promatranog razdoblja Kina je značajno zaostajala za Europskom Unijom i SAD-om. 2006. godine započinje intenzivniji rast te se unazad nekoliko godina približila razini BDP Europske unije. Štoviše, predviđanja potvrđuju da će već u narednom razdoblju Kina preći Europsku Uniju, posebice zbog utjecaja Brexita, a za 10ak godina i SAD. Zanimljiv je omjer BDP između Europske unije i SAD netom prije svjetske krize kad je 2008. godine BDP Europske Unije premašivao onaj SAD-a. Nakon toga SAD su nastavile strelovit rast dok je Europska Unija stagnirala, ta teza potvrđuje kako su i Kina i SAD puno bolje odgovorili na krizu nego Europska Unija te preuzeli lidarske pozicije u svijetu.

Grafikon 11.: Usporedba zemalja BDP per capita

Izvor: Autorica preuzela prikaz iz: Svjetska banka, *The World Bank Report*, 2020., dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=EU-CN-US>

BDP per capita često je pojam koji se veže uz životni standard i bogatstvo naroda, stoga je zapravo najvažniji pokazatelj kada je riječ o analiziranju BDP-a. U prikazanom grafikonu vidljivo je kako u cijelom promatranom razdoblju SAD ima najveći BDP per capita te ostvaruje konstantan rast. Europska Unija unatoč konstantnom rastu do 2008. godine, nije zadržala trend te su uslijedile fluktuacije koje su omogućile SAD-u da poveća svoju prednost. Najlošiji rezultat bilježi Kina koja unatoč laganom rastu i dalje značajno zaostaje i za SAD-om, ali i za Europskom Unijom. SAD ima najveći BDP, najveći BDP per capita te veći postotni rast od Europske Unije. Kina bilježi najmanji BDP, BDP per capita, ali i najveći postotni rast BDP te se opravdano uključuje u utrku za najbogatiju zemlju svijeta. Europska Unija 2008. godine prepustila je lidersku poziciju, daljnjim problemima s kojima se susreće kao što je Brexit te nova kriza uzrokovana globalnim virusom zasigurno će pogoršati situaciju. Ukoliko se pogledaju reakcije na krizu odnosno rast nakon krize uspoređenih zemalja pretpostavka je da će Europska Unija najlošije reagirati na krizu te uskoro značajnije zaostajati za SAD-om i Kinom. Prema izvješću indeksa ekonomskih sloboda za 2020. godinu sektora slobode trgovanja može se zaključiti kako najveću slobodu trgovanja ima Njemačka, a najmanju Kina. Tijekom posljednjih dvadeset godina SAD i Njemačka imaju približno istu razinu slobode trgovanja, dok je Kina značajno napredovala tek u 2006. godini kada prelazi iz kategorije

„repressed“ u kategoriju „mostly free“. Pri usporedbi zemalja važno je analizirati i „*Innovation Scoreboard*“, izvještaj koji daje komparativnu analizu inovacijskih performansi različitih zemalja. Navedeno izvješće za 2020. godinu ukazuje kako je EU ostvarila bolje rezultate u odnosu na SAD i Kinu. Predviđanja pokazuju kako će Kina uskoro prestići SAD ako se trendovi nastave jer Kina uz Južnu Koreju ima najveći trend rasta.

KOF Globalisation Index, kako navodi *KOF Swiss Economic Institute* mjeri ekonomsku, socijalnu i političku dimenziju globalizacije. Globalizacija u ekonomiji, socijalnom i političkom području raste od 1970-ih ubrzavajući nakon kraja 1991. Za tri analizirane zemlje u ovom radu karakterističan je rast indeksa pri čemu najeksplozivniji rast se pojavljuje 1990. godine i 2007. godine. Prema zadnjem izvješću Njemačka je ostvarila rezultat od 86,99 poena, Kina 62,44 poena, a SAD 76,97 poena što sugerira da je Njemačka najglobaliziranija zemlja u usporedbi. Govoriti o „dobitnicima“ globalizacije, odnosno o onima kojima je globalizacija najviše doprinijela u razvoju je nezahvalna tema. Prema Milanović (2016.) najveći dobitnici su kinesko stanovništvo koje je do početka 2000-ih godina bilo u većinskom dijelu siromašno u svjetskim aspektima, dok 2002. godine 23% kineskog stanovništva ostvaruje američke prihode, a 2013. čak 70% Kineza ulazi u raspon američkih prihoda.

7. Zaključak

Ovaj rad iznosi teorijski dio o počecima i razvoju trgovine i trgovinskih sporazuma koji svoj vrhunac postižu GATT sporazumom te daljnjim razvojem svjetske trgovinske organizacije. U današnje doba sasvim je jasno kako ne poštivanje trgovačkih sporazuma podrazumijeva sankcije međunarodne zajednice. Međunarodni trgovački sporazumi definiraju pravila igre na međunarodnom tržištu osiguravajući svima jednake uvjete, a da pri tome ne naštetite poslovnim subjektima koji su slabije razvijeni ili su ključni za funkcioniranje određene zemlje. Trgovački sporazumi donose red i pravilnost na tržištu, a time i svjetski mir koliko mogu. U posljednje vrijeme određene zemlje, koje su i u fokusu istraživačkog dijela ovog rada suspendiraju određene odredbe trgovačkih sporazuma na što druge zemlje u većoj ili manjoj mjeri kažnjavaju recipročnim mjerama. Trenutno aktualan trgovinski rat između SAD i Kine remete svjetsku ekonomiju i uz ozbiljnu recesijsku prijetnju izazvanu virusom ugrožavaju stabilnost svih zemalja svijeta uz mogućnost ponovne recesije još dublje i veće nego 2008. godine. Kroz istraživački dio analizirala su se svjetska izvješća koja su najbolji pokazatelj aktualnog stanja gospodarskih sustava. Indeks globalne konkurentnosti pokazao je kako SAD kao jedna od tri analizirane zemlje zauzima drugu poziciju, stoji mnogo bolje od Njemačke koja je uzeta kao predložak za analizu Europske Unije te iznimno bolje od Kine koja zauzima tek 28. mjesto. Doing business izvješće govori o tome kako je lako odnosno koje su prednosti i nedostaci pokretanja poslovanja unutar neke zemlje. Europska unija i SAD standardno su poduzetničke zemlje gdje već desetljećima se njeguje poduzetnička tradicija i prostori za napredak su iznimno mali, s druge strane Kina je zemlja koja se tek u posljednje desetljeće počela ozbiljnije okretati privatnom poduzetništvu te kao takva ostvaruje ogroman napredak u otvaranju pogodnosti za poduzetništvo kroz digitalizaciju administracije, izradu infrastrukture, poticaje te smanjenje nameta. Takve odluke zasigurno će ubrzati gospodarski rast Kine koja ima ogromni tržišni potencijal kao i ljudski. Najbolja slika trenutnog stanja poslovnih sustava koji su se promatrali je zasigurno BDP i njegove sastavnice odnosno izvedenice. Komparativnom analizom uspoređeni su realni BDP, BDP per capita te stopa rasta BDP. Vodeća svjetska ekonomska sila SAD neumoljivo drži prvu poziciju ostvarujući BDP skoro kao trećina svijeta. No zanimljivo je spomenuti kako Kina u promatranom razdoblju od posljednjih 30 godina ima najkonstantniji rast te se može zaključiti kako prihvatanje svjetskih tržišnih pravila te ulaganje u poduzetništvo rezultiraju uspješno. Ekonomija Europske Unije koja je prije svjetske krize 2008. godine bila najjača na svijetu u velikim je problemima te osim što su od tada izgubili lidersku poziciju od SAD uskoro će izgubiti i drugo mjesto od Kine. Veličina BDP

nije samo brojka koja služi za usporedbu i natjecanje nego osigurava i bolju pregovaračku poziciju jer onaj tko je jači ima mogućnost braniti vlastite interese. Unazad nekoliko godina u međunarodnim sporazumima pokušao se progurati TTIP koji je trebao značajnije otvoriti tržište između SAD i Europske Unije, Europska Unija uspjela ga je odbaciti jer bi takav sporazum olakšao američkim privrednim divovima nastup na Europskom tržištu što bi značio kraj za mnoge europske tvrtke. U tom međusobnom previranju između SAD i Europske Unije na istoku svijeta Kina kao Azijski div sve više raste okupljajući novu sferu poslovnih partnera, zemalja koje su mnogoljudnije i rastu mnogo više nego zapadne zemlje. Upravo iz tog razloga očekuje se kako će Kina uskoro preuzeti ulogu globalnog lidera u veličini BDP-a te kako će kroz desetljeće najvažnija svjetska valuta prestati biti američki dolar već kineski Juan. Na području svjetskih trgovinskih sporazuma, međunarodne trgovine te utjecaja zemalja jedno na drugu u narednom razdoblju bit će mnogo previranja i iznenađenja, ono što je sigurno slijedi turbulentno razdoblje za cijeli svijet i svijet kakav poznajemo uskoro će se nepovratno promijeniti. Svjetska ekonomija u narednom razdoblju suočavat će se s velikim problemima i izazovima. Gospodarska kriza koja je zahvatila svijet 2020. godine mogla bi potrajati do 2030. godine u nekim zemljama što će se dodatno odraziti na protekcionističke poteze razvijenih zemalja kako bi zaštitile dodatno svoju ekonomiju. Mnoge zemlje, koje su kao Hrvatska orijentirane turizmu pretrpjeti će snažne posljedice. Primjer tome je aktualna turistička sezona gdje su Italija i Austrija pozvale svoje građane da godišnje odmore provedu u matičnoj zemlji kako ne bi bilo odljeva novca. Najveće poteškoće zasigurno će imati afričke zemlje koje su i do sada uz pomoć razvijenih zemalja imale tešku ekonomsku situaciju.

Literatura

1. Baban, L.J., Marijanović, G. (1996.), Međunarodna ekonomija, Ekonomski fakultet; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Osijek
2. Babić, A., Babić, M. (2008.), Međunarodna ekonomija, Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb
3. Babić, M., Babić, A. (2000.), Međunarodna ekonomija, Mate d.o.o. Zagreb
4. Bilas, V., Franc, S., (2006.), Uloga inozemnih izranih ulaganja i načini poticanja, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
5. Bordo, M., Eichengreen, B., (2007.), A Retrospective on the Bretton Woods System, National Bureau of Economic Research, Chicago
6. Brkić, L. (1995.), Teorije međunarodne ekonomske integracije, Gordon d.o.o., Zagreb
7. Dalić, M. (2002.), Usporedna analiza Hrvatskog financijskog sustava i financijskih sustava naprednih tranzicijskih zemalja, Zagreb, <https://hrcak.srce.hr/18614> (pristupljeno 06. lipnja 2020.)
8. Eakins, S., Mishkin, F., (2005.), Financijska tržišta + institucije, Zagreb
9. Erent-Sunko, Z., Pilipović, O., Rančić, N. (2010.), Neke osobitosti evolucije ekonomske politike protekcijonizma od antike do postmoderne, Zagreb, <https://hrcak.srce.hr/59893> (pristupljeno 10. lipnja 2020.)
10. Hill, C.W.L., Hult, G.T.M. (2016.), Global Business Today, Ninth Edition, McGraw Hill International Edition, Univesity of Washington, Michigan State Univesity, New York
11. Hoekman, B. (2002.), The WTO: Functions and basic prinsiples, <http://www.academia.edu/download/31869875/WTO-basics.pdf> (pristupljeno 10. rujna 2020.)
12. Kesner-Škreb, M., (2004.), Washingtonski konsenzus, Institut za javne financije, Zagreb
13. Kovač, I. (2011.), Trendovi i karakteristike međunarodne robne razmjene Republike Hrvatske, Zagreb, <https://hrcak.srce.hr/84747> (pristupljeno 25. lipnja 2020.)
14. Krueger, D. (2009.), (prevedeno Ivo Bičanić), Makroekonomika, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb
15. Krugman, P.R., Obstfeld, M. (2009.), Međunarodna ekonomija – Teorija i ekonomska politika, Sedmo izdanje, Mate d.o.o., Zagreb
16. Lazibat, T., Matić, B. (2001.), Od GATT do WTO, Zagreb, <https://hrcak.srce.hr/28746> (pristupljeno 10. lipnja 2020.)
17. Marković, M., Matić, M. (2003.), Monetarne financije, Ekonomski fakultet u Osijeku,

Osijek

18. Matic, B. (2004.), Međunarodno poslovanje, Sinergija, Zagreb
19. Mesarić, M. (2001), Uloga države u tržišnom gospodarstvu s osvrtom na aktualno stanje u Hrvatskoj, Zagreb, <https://hrcak.srce.hr/28769> (pristupljeno 20. lipnja 2020.)
20. Milanović, B., (2016.), Global Inequality: A new approach for the age of globalization, Harvard University Press, Cambridge
21. Rahimić, Z., Podrug, N. (2013.), Međunarodni menadžment, Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.
22. Rodrik, D. (2007.), Industrijska politika za 21. stoljeće – Globalizacija, institucije i gospodarski rast (izvorno: One economics, many recipes: globalization, institution and economic growth, Princeton University press (hrvatsko izdanje: Hrvatska gospodarska komora))
23. Sala-i-Martin, X. (2006.), The Enduring Elixir of Economic Growth, New York, http://www.columbia.edu/~xs23/papers/WEC_00220_00701_Snowdon.pdf (pristupljeno 11. rujna 2020.)
24. Stiglitz, J.E., Charlton, A. (2008.), Pravedna ekonomija za sve, Poslovni dnevnik Masmedia, Zagreb
25. Vietor, R. H. K. (2010.), Kako se zemlje natječu – Strategija, struktura i državno upravljanje u globalnoj ekonomiji, Harvard School Press, Mate d.o.o., Zagreb
26. Vizjak, A. (2006.), Djelovanje međunarodnog monetarnog fonda (MMF) unutar međunarodne ekonomije, Ekonomski fakultet u Rijeci, Rijeka, <https://hrcak.srce.hr/62026> (pristupljeno 06. lipnja 2020.)
27. Zebić, B. (2012.), Globalna pravednost i siromaštvo u svijetu u interpretaciji Thomasa Pogea, Zagreb, <https://hrcak.srce.hr/91250> (pristupljeno 06. lipnja 2020.)

Internet izvori:

1. CNBC, <https://www.cnn.com/2020/04/10/coronavirus-expect-a-lot-more-protectionism-says-trade-expert.html> (pristupljeno 11. rujna 2020.)
2. EUR-lex, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX%3A21994A1223%2810%29> (pristupljeno 11. rujna 2020.)
3. EUROSTAT, <https://ec.europa.eu/eurostat/home?> (pristupljeno 07. srpnja 2020.)

4. Nacionalno Vijeće za Konkurentnost, <http://konkurentnost.hr/> (pristupljeno 07. srpnja 2020.)
5. OECD.stat, <https://stats.oecd.org/>, (pristupljeno 11. rujna 2020.)
6. Republika Hrvatska – Ministarstvo financija, <https://mfin.gov.hr/> (pristupljeno 15. srpnja 2020.)
7. Republika Hrvatska – Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, <https://mup.gov.hr/> (pristupljeno 03. srpnja 2020.)
8. Službene Internet stranice Europske Unije, https://europa.eu/european-union/index_hr (pristupljeno 15. srpnja 2020.)
9. The World Bank, <https://www.worldbank.org/> (pristupljeno 03. srpnja 2020.)
10. UNCTAD, <https://unctad.org/en/Pages/publications.aspx>, (pristupljeno 11. rujna 2020.)
11. World Economic Forum, <https://www.weforum.org/> (pristupljeno 07. srpnja 2020.)
12. World Trade Organization, <https://www.wto.org/> (pristupljeno 07. srpnja 2020.)

Popis tablica

1. Tablica br.1. Indeks globalne konkurentnosti 4.0 2019. (prema: *World Economic Forum*)

Popis slika

1. Slika br. 1. Izvješće globalne konkurentnosti Njemačke (prema: *World Economic Forum*)
2. Slika br. 2. Izvješće globalne konkurentnosti Kine (prema: *World Economic Forum*)
3. Slika br. 3. Izvješće globalne konkurentnosti SAD-a (prema: *World Economic Forum*)
4. Slika br. 4. Međunarodna trgovina robom (prema: Eurostat)
5. Slika br. 5. Udio ukupnog svjetskog izvoza (prema: Eurostat)
6. Slika br. 6. Udio ukupnog svjetskog uvoza (prema: Eurostat)

Popis grafikona

1. Grafikon br. 1. BDP Kine od 1999.-2019. (prema: Svjetska banka)
2. Grafikon br. 2. Stopa rasta BDP-a Kine od 1999.-2019. (prema: Svjetska banka)
3. Grafikon br. 3. BDP per capita Kine od 1999.-2019. (prema: Svjetska banka)
4. Grafikon br. 4. BDP Europske Unije od 1999.-2019. (prema: Svjetska banka)
5. Grafikon br. 5. Stopa rasta BDP-a Europske Unije od 1999.-2019. (prema: Svjetska banka)
6. Grafikon br. 6. BDP per capita Europske Unije od 1999.-2019. (prema: Svjetska banka)
7. Grafikon br. 7. BDP Sjedinjenih Američkih Država od 1999.-2019. (prema: Svjetska banka)
8. Grafikon br. 8. Stopa rasta BDP-a Sjedinjenih Američkih Država od 1999.-2019. (prema: Svjetska banka)

9. Grafikon br. 9. BDP per capita Sjedinjenih Američkih Država od 1999—2019. (prema: Svjetska banka)
10. Grafikon br. 10. Usporedba BDP-a (prema: Svjetska banka)
11. Grafikon br. 11. Usporedba zemalja BDP per capita (prema: Svjetska banka)